
ÅRSRAPPORT 2016

Indhold

Ledelsens beretning

Overblik 2016	3
Formandens beretning	4
DIP i 2016	5
Udvikling i pensionerne	9
Investeringer	10
Samfundsansvar	14
Forventninger til 2017	16
Honorar og aflønning	17
Risici og kapitalforhold	18
Regnskab 2016	22
Bestyrelse og direktion	24

Påtegning og erklæring

Ledelsespåtegning	26
Den uafhængige revisors revisionspåtegning	27

Årsregnskab 2016

Resultatopgørelse og totalindkomstopgørelse	29
Balance	30
Egenkapitalopgørelse	32
Noter	33
Forklarende tekst til nøgletal	58
Ordliste	59

Overblik 2016

Afkast på
6,7 pct.

Indbetalinger
897 mio.

ÅOP
0,85 pct.

Omkostninger
pr. medlem på
678 kr.

1.367 mio. i
pensioner

25.116
medlemmer

38 mia.
i balance

Solvensdækning
på
282 pct.

Formandens beretning

Ingeniører i DIP er mere tilfredse med deres pensionsordning end ingeniører i de største kommercielle pensionselskaber. 92 pct. af DIP's 25.116 medlemmer er overordnet tilfredse med DIP, viser tilfredshedsmålinger på tværs af branchen.

Tilfredsheden afspejles i medlemstallet, der sidste år steg med 4,6 pct., hvilket vi er meget glade for. Vi indgik også 16 nye aftaler med ingeniørvirksomheder. Virksomhedsaftalerne er større end tidligere, og væksten i porteføljen af virksomhedsaftaler udgør nu en stadig større del af den samlede medlemsvækst.

Det er naturligvis glædeligt for de ingeniører, der får en bedre og billigere firmaaftale. Det er også godt nyt for alle øvrige medlemmer af DIP, fordi flere medlemmer giver lavere omkostninger pr. medlem, og i 2016 faldt omkostninger pr. medlem da også fra 822 kr. til 678 kr.

Lave omkostninger

Lave omkostninger ligger bestyrelsen meget på sinde, og her er administrationssamarbejdet med JØP en vigtig bidragsyder. Vi indledte samarbejdet i 2013 inden for investeringsområdet, og i 2015 lagde vi DIP og JØP's administrationer sammen. Det var en god beslutning, som ikke kun handlede om årligt at spare et tocifret millionbeløb på investerings- og administrationsomkostninger. Det letter også byrden ved den stadig tungere myndighedsregulering og er med til at styrke medlemsservicen, serviceringen af firmakunderne og tiltrække dygtige medarbejdere.

På sigt mål om fusion

I dag står DIP og JØP på alle områder stærkere end før samarbejdet blev indledt, og det er bestyrelsens mål på sigt at fusionere DIP og JØP for derved at skabe landets bedste pensionselskab for akademikere. Vi er langt stærkere sammen end hver for sig, og hvis en fusion bliver en realitet, vil det føre til mindre kompleksitet og yderligere fald i omkostninger, som slår direkte igennem på pensionerne, som alt andet lige bliver højere.

En anden ting, som slår igennem på pensionerne, er den stigende levetid og det rekordlave renteniveau.

Stigende levetid kan vi - heldigvis - ikke gøre noget ved. I stedet fokuserer vi på at fastholde det høje afkastniveau, som kendetegner DIP. I 2016 fik vi et afkast på 6,7 pct. før skat. Det var tilfredsstillende under svære, turbulente markedsvilkår. Afkast skal som bekendt sammenlignes over længere tid, og her ligger DIP i den høje ende af branchen. Der agter vi at blive, da det i sidste ende giver grundlag for en høj forrentning af pensionerne. Med en depotrente i 2016 på 5,4 pct. før skat for medlemmer omfattet af Regulativ 3 og 4 kan DIP fortsat tilbyde en af markedets højeste pensionsforrentninger.

DIP kunne som noget nyt i 2016 også tilbyde midlertidig invalidepension, som er blevet rigtigt godt modtaget med ca. 600 nye aftaler frem til årsskiftet. Også vores ordning for udenlandsk bosatte medlemmer, der blev etableret i 2015, møder interesse. Ultimo 2016 havde 252 medlemmer valgt ordningen, et tal som utvivlsomt vil stige i 2017, hvor medlemmer i Grønland nu også kan bruge ordningen med stor fordel.

Aktivt ejerskab

I 2016 har DIP udvidet den måde, som vi arbejder med aktivt ejerskab på over for selskaber i vores portefølje. Som følge heraf vil vores aktive ejerskab fremadrettet også inkludere stemmeafgivning på selskabers generalforsamlinger. Vores aktive ejerskab består dermed både af dialog om ansvarlighed med en række selskaber i vores portefølje og stemmeafgivning ved generalforsamlinger hos selskaber i porteføljen, hvor vi har stemmeberettigelse. DIP har desuden forstærket sin indsats i dialogen med selskaber, blandt andet vedrørende risici relateret til klima og menneskerettigheder. Igennem vores aktive ejerskab arbejder vi for at fremme selskabernes langsigtede værdiskabelse.

Bestyrelsen er meget bevidst om DIP's rolle som ansvarlig investor, og vi finder, at det fint går hånd i hånd med den vigtige opgave at skabe de højst mulige afkast til gavn for medlemmerne.

Peter Falkenham

Formand for DIP's bestyrelse

DIP i 2016

DIP etablerede i 2015 fælles administration med JØP under navnet P⁺ for bedre at kunne udbytte skalafordele på investeringsområdet og fastholde og tiltrække kvalificerede medarbejdere. Dertil kommer bedre mulighed for sammen med andre institutionelle investorer at tage part i store, attraktive investeringsprojekter, fx på infrastrukturområdet. Et samarbejde ville samtidig gøre det muligt at understøtte udviklingen af fælles IT-systemer, der på en omkostningseffektiv måde kan sikre medlemmerne nye fleksible tilbud. Endelig var det i erkendelse af, at det stadig stigende regulatoriske pres kombineret med et lavt renteniveau ville gøre det sværere i fremtiden at leve op til de gode resultater, som de to pensionskasser hver især havde leveret indtil da.

Små to år efter sammenlægningen kan det konstateres, at P⁺ har været en succes. De to pensionskassers mange lighedspunkter på områder som produktudbud, investeringsfilosofi og holdning til medlemsindflydelse er en hovedårsag til, at samarbejdet er gået så godt.

Når så meget samler, og kun nuancer skiller, er de to pensionskassers bestyrelser enige om, at det oplagte må være at arbejde hen imod en egentlig fusion af DIP og JØP.

På sidste års generalforsamling blev planerne præsenteret, og på et fælles bestyrelsesseminar i efteråret besluttede DIP og JØP's bestyrelser at udfærdige en konkret køreplan, der sigter på en fusion i løbet af de næste to til tre år.

Det er bestyrelsens opfattelse, at en fusion vil være en fordel for DIP's medlemmer, i en tid hvor hele pensionssektoren er udfordret af et lavt renteniveau og stigende levetid, som gør det sværere at fastholde pensionerne på et fortsat højt niveau. Ved at skabe en fuldt samlet enhed bliver DIP og JØP en større aktør på investeringsmarkedet, bl.a. med betydelige omkostningsbesparelser til følge. Samtidig vil DIP høste øvrige rationaliseringsfordele og stå endnu stærkere i konkurrencen om at levere den bedste pensionsordning for de tilsammen 85.000 akademikere i DIP og JØP og deres samlede opsparring på over 110 mia. kr. Målet er at levere og udbygge markedets bedste pensionsløsning for akademikere.

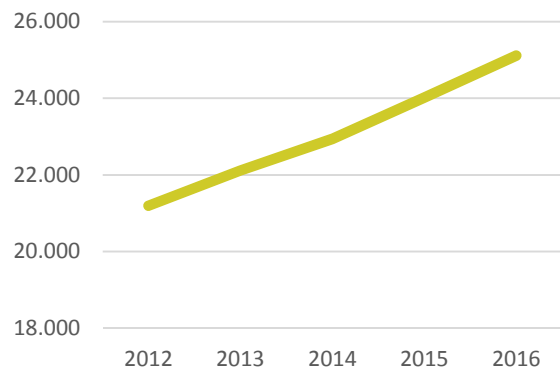
En fusion kræver naturligvis medlemmernes opbakning på generalforsamlinger i både DIP og JØP, og da der forinden skal udarbejdes forslag til nye vedtægter samt afklares en række tekniske forhold i samarbejde med bl.a. Finanstilsynet, vil en fusion tidligst kunne gennemføres i 2018.

Medlemsudvikling

Både medlemstal og pensionsindbetalinger fortsætter den solide vækst fra tidligere år. I 2016 rundede DIP 25.000 medlemmer og havde ved årsskiftet 25.116 medlemmer. Indbetalingerne voksede til 897 mio. kr., en fremgang på 4,1 pct. i forhold til 2015. Det er både privatansatte og offentligt ansatte ingeniører, der bidrager til fremgangen.

Antallet af alderspensionister steg til 3.557 mod 3.483 pensionister i 2015, hvilket øgede pensionsudbetalingerne til 1.367 mio. kr., en stigning på 3,4 pct.

Figur 1. Udvikling i antallet af medlemmer

Stigende tilfredshed

DIP måler løbende medlemstfredsheden, og i bestræbelserne på hele tiden at blive bedre sammenligner pensionskassen sig både med de øvrige arbejdsmarkedspensionselskaber og de største kommercielle pensionselskaber.

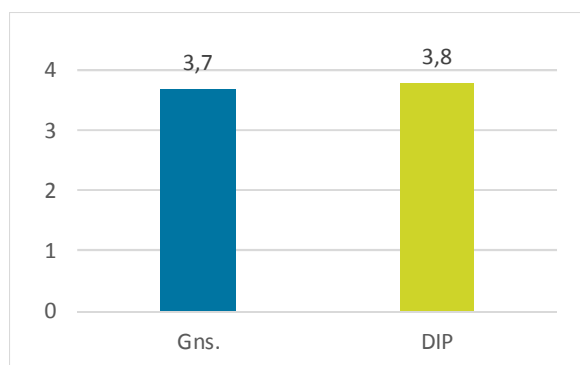
761 ingeniører deltog midt i 2016 i en undersøgelse foretaget af Userneeds blandt medlemmer og kunder hos DIP, PFA Pension, Nordea Liv og Pension, ISP, Danica Pension

og AP Pension. Undersøgelsen viste, at DIP's medlemmer er betydeligt mere tilfredse end kunderne i de øvrige selskaber.

Ingeniører i DIP er mere tilfredse med deres pensionsordning end ingeniører i de største kommercielle pensionskasser. 92 pct. af DIP's 25.116 medlemmer er overordnet tilfredse med DIP, viser tilfredshedsmålinger på tværs af branchen. Undersøgelsens delresultater viste også, at 71 pct. af medlemmerne er tilfredse med omkostningsniveauet i DIP mod en tilfredshedsprocent på 61 hos det næstbedste selskab.

Analyseinstituttet Aalund gennemførte ultimo 2016 deres årlige tilfredshedsundersøgelse blandt syv arbejdsmarkedspensionskasser. Undersøgelsen viste, at den samlede medlemstilfredshed i DIP fortsat ligger over gennemsnittet for de syv pensionskasser. DIP er markant bedre end gennemsnittet, når det gælder medlemmernes tiltro til, at DIP kan sikre dem økonomisk, mens tilfredsheden med hjemmesiden er mere moderat.

Figur 2. Tilfredshed – arbejdsmarkedspensionskasser

Kommunikation

Langt den største del af kommunikationen med de mere end 25.000 medlemmer foregår elektronisk, først og fremmest i form af e-mails.

Det stigende medlemstal har resulteret i et øget antal medlemshenvendelser, som styres gennem en systematisk håndtering af telefonsamtaler, breve og e-mails, så pensionsrådgiverne kan fokusere mindst muligt på det praktiske og mest muligt på selve rådgivningen af medlemmerne.

På hjemmesiden kan medlemmerne under *Min pension* - der tidligere hed Medlemsweb - finde detaljerede oplysninger om deres pension i DIP samt regne på effekterne af at ændre pensionsindbetalingen.

DIP Nyt udsendes jævnligt for at gøre aktivt opmærksom på ny lovgivning, ændringer i ydelser og satser samt mere

generel orientering om pensionskassens beslutninger og tiltag.

Stigende interesse fra virksomhedskunder

Interessen blandt virksomhedskunder for at tegne pensionsordninger i DIP for deres ansatte stiger fortsat. I 2016 indgik DIP 16 nye virksomhedsaftaler.

En af de nye virksomhedskunder er den børsnoterede ingeniørvirksomhed RTX A/S med hovedsæde i Nørresundby og afdelinger i Hong Kong og Californien. RTX er specialister i avancerede trådløse teknologier som Wi-Fi™, Bluetooth® og VoIP, hvor man med afsæt i viden inden for både software og hardware leverer alt fra koncept til færdig produktløsning.

Efter en udbudsrunde valgte virksomheden i 2016 at indgå firmaaftale med DIP, der nu dækker virksomhedens 144 ingeniører og andre medarbejdere.

”Det er vigtigt for RTX at være en socialt ansvarlig virksomhed, der sørger for at dække medarbejderne godt ind, både når de stopper med at arbejde, og hvis der sker dem noget undervejs. Her havde DIP den bedste samlede løsning. Og så tæller det i høj grad med, at DIP i en årrække har leveret gode afkast samt en høj årlig forrentning af pensionerne”, siger CFO Jacob Vittrup, RTX.

RTX indbetaler et pensionsbidrag på 8 pct. af medarbejdernes løn, mens den enkelte ingeniør selv bidrager med 4-8 pct. efter eget valg.

”Det har stor betydning for vores medarbejdere, at DIP formår at tilbyde en fleksibel pensionsordning, samtidig med at omkostningerne er lave. Og så tiltaler det mange, at DIP er medlemsejet, så hele overskuddet går til medlemmernes pensioner. Processen omkring skifte af pensionsleverandør er forløbet godt, og vi har positive forventninger til pensionssamarbejdet”, siger Jacob Vittrup.

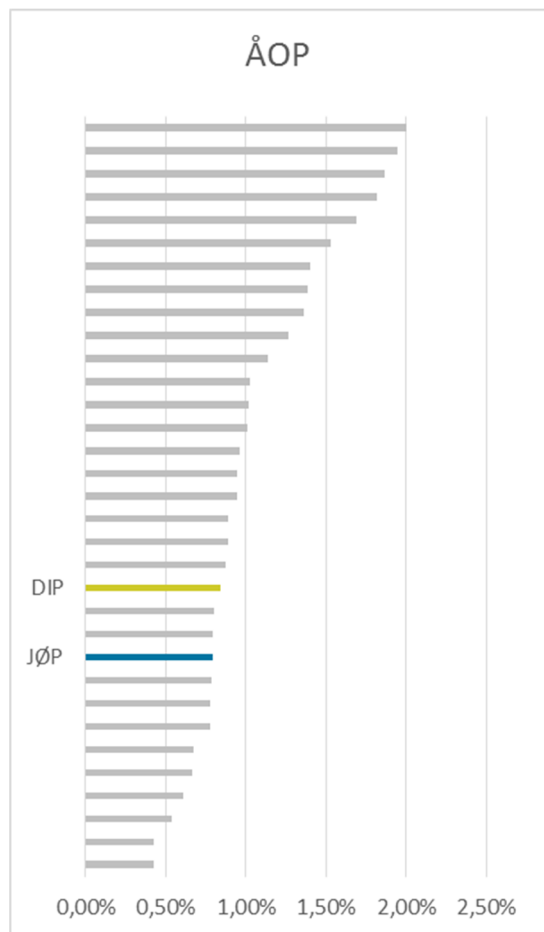

Omkostninger

DIP's omkostninger er fortsat på et tilfredsstillende lavt niveau. I 2016 betalte medlemmerne i gennemsnit, hvad der

svarer til 0,85 pct. af deres pensionsmidler til omkostninger. Af figur 3, der sammenligner Årlige Omkostninger i Procent (ÅOP) for hele pensionsbranchen for 2015, fremgår det, at omkostningerne ligger i den bedste halvdel.

Figur 3. ÅOP hos DIP og de øvrige liv- og pensionselskaber

Kilde: Fakta om pension. Eksemplet er ÅOP beregnet på nytegningsgrundlag ved et depot på 1 mio., indbetaling på 30-80.000 kr. årligt og et medlem på 55 år for 2015.

Sammenlignet med både branchen og de kommercielle selskaber ligger DIP betydeligt lavere, jf. figur 3. Den marginale forskel til JØP skyldes primært, at JØP har flere medlemmer.

Investeringsomkostningerne vejer tungt i nøgletallet, og her drager DIP nu på fjerde år betydelige fordele af investeringsfællesskabet med JØP. De samlede investeringsomkostninger i DIP var i 2016 opgjort til 163 mio. kr. i den årlige ÅOP- og ÅOK-opgørelse.

Bestyrelsen har fastlagt et mål om stadig faldende omkostninger pr. medlem. Administrationsomkostningerne, der er opgjort ekskl. investeringsomkostninger, udgør 678 kr.

mod 822 kr. i 2015, altså et fald på 17,5 pct. Ser man på omkostningerne i forhold til hensættelserne, belaster administrationsomkostningerne medlemmernes depotrente med beskedne 0,1 procentpoint.

Bestyrelsen forventer yderligere moderate fald i de kommende år i takt med stigende medlemstal.

Ny ordning for medlemmer i Grønland

Grønlands Selvstyre vedtog i 2016 flere ændringer i skattelovgivningen, der har betydning for personer bosat i Grønland, som indbetaler til pensionsordninger i Danmark.

Ændringerne, der trådte i kraft den 1. januar 2017, betyder, at DIP's medlemmer i Grønland fremover betaler indkomstskat af deres pensionsindbetalinger, inden indbetalingen sker til DIP.

DIP har sammen med bl.a. sin brancheorganisation arbejdet for, at pensionskassen fortsat kan tilbyde medlemmerne i Grønland pensionsordninger i DIP uden at skulle udvikle nye produkter og under hensyntagen til den danske lovgivning, som DIP er underlagt.

Resultatet er blevet, at de grønlandske medlemmer fremover indbetaler til DIP's særlige ordning for udenlandsk bosatte medlemmer, der ikke har fradrag for indbetalingerne samt til fx udlændinge på forskerordning i Danmark. I denne særlige ordning er der ikke fradrag for indbetalingerne, til gengæld betales der ikke skat eller afgift ved udbetalingen, og dermed undgås dobbeltbeskatningen.

Ordningen for udenlandsk bosatte medlemmer blev etableret i 2015, og 185 medlemmer har indtil videre valgt at benytte den.

Samarbejde med DTU Alumni

I september indgik DIP en toårig samarbejdsaftale med DTU Alumni, et netværk for alle med en uddannelse fra DTU. Netværket har mere end 30.000 medlemmer. DTU Alumni arrangerer foredrag om den nyeste viden fra DTU med gæstetalere fra ind- og udland.

DIP kommer som hovedsponsor for netværkets seks årlige arrangementer i tæt kontakt med kernegruppen af pensionskassens nuværende og potentielle medlemmer. Målet er at opbygge en platform, der kan øge kendskabet til DIP generelt og skabe opmærksomhed og dialog om DIP's pensionsløsninger og stærke resultater for en meget vigtig og bred målgruppe. De velbesøgte arrangementer henvender sig således både til nyuddannede, iværksættere og beslutningstagere i virksomhederne.

Resultaterne af den toårige samarbejdsaftale evalueres ved udgangen af 2018, for at vurdere om resultaterne giver basis

---

for en forlængelse af samarbejdet. Desuden vurderes det, om der kan laves tilsvarende samarbejde andre steder.

Med på DSE-messer

DIP deltog igen i 2016 på de to årlige DSE-messer i Aalborg og Lyngby. Messerne hos DSE (De Studerendes Erhvervskontakt) er en god mulighed for at komme i kontakt med virksomheder og potentielt kommende medlemmer.

Invalidepension

I slutningen af 2015 introducerede DIP det nye produkt midlertidig invalidepension. Med midlertidig invalidepension, som er et valgfrit produkt for medlemmer på Regulativ 4 (dog ikke offentligt ansatte), kan der udbetales invalidepension i op til 36 måneder ved midlertidigt tab af 50 pct. af erhversevnen. Hidtil har det kun været muligt at få invalidepension, hvis erhversevnen varigt var nedsat med mindst 2/3.

Midlertidig invalidepension er blevet rigtigt godt modtaget blandt de individuelle og privatansatte medlemmer, hvor ca. 600 indtil videre har valgt ordningen, langt de fleste nyttegninger.

Generelt har DIP meget få ansøgninger om invalidepension. I 2016 tilkendte DIP invalidepension til 17 medlemmer.

Organisation

I foråret 2016 meddelte P+ og JØP's mangeårige adm. direktør, Torben Visholm, at han ønskede at gå på pension med udgangen af 2016. Bestyrelserne i DIP og JØP valgte herefter at udpege DIP's direktør, Søren Kolbye Sørensen, til ny adm. direktør for P+ og dermed også for både DIP og JØP. Søren Kolbye Sørensen tiltrådte den 1. januar 2017.

Generalforsamling 2016

Godt 130 medlemmer deltog, da DIP den 14. april 2016 holdt generalforsamling i Ingeniørhuset, hvor debatten blandt andet omhandlede DIP's investeringer i selskaber med aktiviteter i kulindustrien. Formand for bestyrelsen Peter Falkenham redegjorde for bestyrelsens politik på området, der indbefatter øget fokus på risikoen ved

investeringer i selskaber, hvor kul er den dominerende aktivitet. På tidligere generalforsamlinger har diskussionen om kulinvesteringer ført til afstemninger om frasalg af kulinvesteringer på forslag fra Ansvarlig Fremtid. Det var ikke tilfældet sidste år. DIP anerkender problemerne relateret til fossil energi og har en god løbende dialog med Ansvarlig Fremtid.

Valg til bestyrelsen

Frida Frost, tidligere formand for IDA, blev på generalforsamlingen valgt for en periode på tre år som afløser for Torben Arnbjerg-Nielsen, der ikke genopstillede. Bestyrelsen konstituerede sig efterfølgende med Peter Falkenham som formand og Peter Løchte Jørgensen som næstformand for bestyrelsen, der desuden omfatter Jens Otto Veile, som er formand for revisionsudvalget og Søren Vang Fischer (udpeget af IDA), der erstattede Thomas Damkjær Petersen, der er tiltrådt som formand for IDA.

Udvikling i pensionerne

Fortsat høj depotrente i 2016

Med en depotrente i 2016 på 5,4 pct. før skat (4,6 % pct. efter skat) for medlemmer omfattet af Regulativ 3 og 4 kunne DIP også i 2016 tilbyde en af markedets højeste pensionsforrentninger.

Langt størstedelen af DIP's nuværende medlemmer er omfattet af Regulativ 3, mens medlemmer optaget efter den 1. januar 2011 er omfattet af Regulativ 4.

For medlemmer på Regulativ 1 og 2 var depotrenten i 2016 på 2,4 pct. før skat, svarende til 2,0 pct. efter skat.

Forskellen mellem depotrenten for medlemmer på Regulativ 3 og 4 og Regulativ 1 og 2 skyldes de højere grundlagsrenter, og at grundlaget ikke er betinget for medlemmer på Regulativ 1 og 2. Det gør det vanskeligere at ændre pensionerne under Regulativ 1 og 2, hvis levetiden stiger, eller afkast svigter i særlig grad.

Markedsrente med udjævning

DIP's pensionsordning er en såkaldt gennemsnitsrenteordning, men pensionerne under Regulativ 3 og 4 reguleres efter en model, der kombinerer det bedste fra en gennemsnitsrenteordning med fordelene ved en markedsrenteordning.

Idéen er at sikre medlemmerne en fair andel af pensionskassens afkast. Da det er de faktiske afkast, der udjævnes, betyder det, at pensionerne både kan blive sat op og ned, hvis virkeligheden ikke lever op til forventningerne - men dog langt fra med de store stigninger og dybe fald i pensionen, som kendes fra de rene markedsrenteordninger.

Ved over længere tid (fem år) at udjævne DIP's årlige investeringsafkast via fastsættelsen af depotrenten kan DIP

fastholde en stabil udvikling i pensionerne uden at skulle omlægge til meget sikre aktiver som fx traditionelle obligationer, der på grund af den lave rente giver et svagt afkast i disse år.

Ændrede pensioner

Pensionerne reguleres hvert år den 1. januar på baggrund af depotrentens udvikling i det forløbne år samt ud fra de anvendte bonussatser for dødelighed, invaliditet og omkostninger.

Pensionisterne på Regulativ 3 og 4 har ved årsskiftet typisk fået reguleringer i intervallet 0 til 1 pct.

Skyggekonto

Den lave rente og stigende levetid gør situationen særlig vanskelig for medlemmer på Regulativ 1 og 2 med høje grundlagsrenter. De nødvendige ekstra rente- og levetidshensættelser lægger beslag på det investeringsafkast, der skal finansiere de høje grundlagsrenter. Derfor må de høje grundlagsrenter låne penge fra pensionskassens egenkapital/basiskapital for at lukke hullet. Dette låneregnskab føres på en såkaldt skyggekonto, som ved udgangen af 2016 beløb sig til 517 mio. kr. - penge, som medlemmerne med de høje grundlagsrenter skal betale tilbage til pensionskassen, når afkastet gør, at der er råd til det.

Forskelle mellem Regulativ 3 og 4

Forskellene mellem Regulativ 3 og 4 er udelukkende på produktsiden. Al nyudvikling sker på Regulativ 4, og derfor er fleksibiliteten og antallet af produkter størst på dette regulativ.

Alle nye medlemmer optages på Regulativ 4. Medlemmer på Regulativ 3 kan vælge sig over på Regulativ 4 og opnå samme vilkår. På både Regulativ 3 og 4 beregnes pensionen med en grundlagsrente på 0,5 pct.

Investeringer

DIP opnåede i 2016 et tilfredsstillende afkast på 6,7 pct. før skat.

Alle aktivklasser bidrog positivt til det samlede afkast, men inden for de enkelte aktivklasser var der stor spredning. Det højeste afkast blev leveret af kreditobligationer og det laveste af aktier, der kun lige nåede i plus efter en svag start på året.

Årets udvikling

Usikkerhed om den kinesiske vækst lagde et tungt åg over **aktierne** fra årets start. I løbet af sommeren rettede aktierne sig en del, men der har året igennem været stor usikkerhed dels som følge af Brexit, dels en svag økonomisk vækst i Europa trods den Europæiske Centralbanks vedvarende forsøg på at stimulere økonomien via obligationsopkøb. I USA var det især usikkerhed om den amerikanske rentepolitik og udfaldet af det amerikanske præsidentvalg, der trods pæn vækst i økonomien lagde en dæmper på aktiemarkedet. Efter valget af Donald Trump til præsident var afslutningen på året præget af store udsving på markederne, som ventes at fortsætte, indtil det bliver mere klart, hvilken politik Trump-administrationen vil føre på områder som energiforsyning, finanspolitik og frihandel.

De mest fremgangsrige aktier fandt man i 2016 på Emerging Markets, der steg solidt grundet lidt lysere udsigter for kinesisk økonomi og højere olie- og råvarepriser.

Nogle af de samme faktorer forklarer også det solide afkast på **kreditobligationer**, hvor kreditobligationer fra Emerging Markets bidrog stærkt sammen med amerikanske kreditobligationer, som nød godt af en stigende oliepris, rentefald og generel risikovillighed.

Både europæiske og danske renter nåede i 2016 nye historiske lavpunkter, og det gav medvind til **obligationerne**. Selvom rentefaldet bidrog positivt til årets afkast, er den meget lave rente en vedvarende trussel, der gør det endnu sværere at opnå et fornuftigt afkast, nu hvor renten er tæt på nul og for statsobligationernes vedkommende til tider negativ. Efter valget i USA har renten dog været stigende.

Inden for gruppen af **reale aktiver** bidrog såvel indeksobligationerne som ejendomme og infrastruktur med gode afkast, ligeledes understøttet af rentefaldet. Ejendomme og infrastruktur indgår sammen med kapitalfonde, alternativ kredit og skov i gruppen af såkaldte Alternative investeringer - et område, som DIP i de senere år har investeret mere i, og som nu udgør godt 19 pct. af den samlede formue. På grund af den lave rente vil alternative investeringer få en stadig vigtigere rolle, da de har nogle af de samme stabile og langsigtede karakteristika som traditionelle obligationer.

Afkast på aktivklasserne

Aktier gav et samlet afkast på 8,0 pct. - det højeste afkast blandt aktivklasserne. Børsnoterede aktier gav et afkast på 8,4 pct., på trods af at danske børsnoterede aktier gav et negativt afkast på -1,1 pct. De unoterede aktier gav et beskedent afkast på 1,0 pct.

Tabel 1. Aktivfordeling og afkast før skat for aktivklasser i 2016

Aktivklasse	Fordeling	Afkast i %
Aktier	43,2%	8,0%
Obligationer	21,0%	3,7%
Kreditobligationer	21,0%	6,5%
Reale aktiver	14,8%	6,6%
I alt	100%	6,7%

Obligationer, bestående af stats- og realkreditobligationer med høj kreditkvalitet, bidrog med et afkast på 3,7 pct., hvilket helt overvejende skyldes faldende rente (og dermed kursstigninger).

Kreditobligationer kom ud med et meget tilfredsstillende afkast på 6,5 pct. Emerging Markets-obligationer gav et afkast på 6,3 pct., mens alternativ kredit kom ud med et afkast på 10,1 pct. Alle typer kreditobligationer leverede generelt flotte afkast.

Reale aktiver gav 6,6 pct. i afkast, hvoraf indeksobligationer gav et afkast på 4,8 pct.

Ejendomme gav et afkast på 7,9 pct., mens DIP's infrastrukturinvesteringer gav et særdeles tilfredsstillende afkast på 14,7 pct. Pensionskassens investeringer i skov gav et beskedent afkast på 1,2 pct.

Puljeafkast

DIP's medlemmer på Regulativ 4 har mulighed for at vælge mellem tre forskellige investeringsprofiler for de midler, der er placeret på rate- og kapitalpension samt aldersforsikring. Investeringspuljerne har i 2016 givet nedenstående afkast.

Tabel 2. Puljeafkast i 2016

Pulje	Afkast i %
Aktiemax	8,2 %
DIP Vælger	6,6 %
Obligationsmax	4,8 %

DIP Vælger gav et afkast på 6,6 pct. **Aktiemax** består af 100 pct. aktier og gav et afkast på 8,2 pct., mens **Obligationsmax** med en lavere vægt af aktier og kreditobligationer gav et afkast på 4,8 pct.

Ovenstående afkast er opgjort efter omkostninger.

Investeringspolitik

DIP's bestyrelse beslutter investeringspolitikken og de retningslinjer, som formueforvaltningen er underlagt.

Investeringspolitikken har som mål at sikre medlemmerne den højst mulige pension under hensyn til den risikoprofil, bestyrelsen har valgt. DIP er underlagt Finanstilsynets krav, og investeringspolitikken og -retningslinjerne er fastlagt under hensyntagen til begrænsningerne og anvisningerne i Lov om finansiel virksomhed.

Investeringspolitikken og -retningslinjerne er udformet på baggrund af bestyrelsens risikovillighed samt ønske om tilstrækkelig risikospredning af investeringerne. Den strategiske fordeling mellem de fire aktivklasser er et vigtigt element til at sikre spredning af risikoen og opnå et højt afkast.

Bestyrelsen beslutter også, hvor store afvigelser der må være inden for hver aktivklasse med hensyn til varighed,

landefordeling og valutaafdækning. Yderligere angives et benchmark for hver aktivklasse, som performance måles i forhold til.

En stor del af forvaltningen er lagt ud til eksterne porteføljemanagere. Forvaltningen af obligationer samt direkte ejede danske boligejendomme varetages internt.

Politik for ansvarlige investeringer

Pensionskassen er af den overbevisning, at selskaber, der udviser ansvarlighed, vil klare sig bedst på længere sigt. Overvejelser omkring ansvarlighed indgår som et væsentligt element, når pensionskassen investerer medlemmernes penge.

Pensionskassens politik for ansvarlige investeringer er vedtaget af bestyrelsen og sætter rammerne for pensionskassens arbejde med ansvarlighed i investeringerne.

Investeringsstrategi

DIP klarer sig traditionelt godt på afkastet, der over tid ligger i den høje ende af branchen. For at bevare forspringet er der brug for nye former for langsigtede investeringer, der spreder risikoen og giver højere afkast end traditionelle obligationer, der lider under den lave rente.

DIP's investeringsstrategi indeholder i dag en større andel af mere risikofyldte investeringer og en mindre andel af traditionelle obligationer. Strategien forventes at give et højere afkast, men er også forbundet med en større risiko.

Ved årets udgang var godt 19 pct. af DIP's formue placeret i alternative investeringer. Dertil kommer en række såkaldte investeringstilsagn, altså reserverede penge, som endnu ikke er sat i arbejde.

Det er bestyrelsens hensigt at øge den strategiske andel af alternative investeringer frem mod 2019. Pejlemærket er en andel af formuen på 24 pct. Fokus lægges især på ejendomme og infrastruktur, noterede aktier (kapitalfonde) samt nicheinvesteringer inden for alle alternative aktivklasser. Bortset fra ejendomsområdet vil investeringerne helt overvejende fortsat ske gennem fonde og saminvesteringer med andre institutionelle investorer.

Alternative investeringer

Alternative investeringer forventes at give højere afkast end traditionelle børsnoterede aktiver med sammenlignelig risikoprofil, samtidig med at de bidrager til at sprede risikoen.

Alternative investeringer betegner alt det, som ikke er traditionelle investeringer som obligationer, aktier og kreditobligationer. Alternative investeringer:

- *bidrager til et bedre forventet afkast set i forhold til den samlede investeringsrisiko*
- *er generelt illikvide og giver af samme grund et lidt højere afkast*
- *er meget forskellige fra investering til investering*
- *kræver ofte en lang investeringshorisont*
- *er mere ressourcekrævende at investere i*
- *er ofte store investeringer på to- eller trecifrede millionbeløb pr. investering.*

DIP's alternative investeringer omfatter investeringer i private equity (kapitalfonde), alternativ kredit, ejendomme, forsyning, skov, infrastruktur og vedvarende energi.

Ejendomsinvesteringer i Danmark

I april købte DIP sammen med JØP og PFA Pension en række ejendomsselskaber af Carlsbergfondet. DIP's ejerandel beløber sig til 192 mio. kr. Ejendomsselskaberne ejer tilsammen seks ejendomme i København, på Frederiksberg (tre) i Søborg og i Gentofte. DIP's medlemmer vil få mulighed for at leje lejlighederne i de seks boligejendomme, i takt med at de nuværende lejere måtte vælge at flytte.

DIP og JØP har endvidere erhvervet en ejendom med blandet erhverv og bolig i Niels Juels Gade i København samt en erhvervs ejendom på Frederiksberg.

I efteråret gik DIP, JØP, Lægernes Pension & Bank og Nordea Liv & Pension sammen om at investere i en ny fond med fokus på erhvervs- og boligejendomme i Aarhus. Fonden, der har Nordea Ejendomme som forvalter, har en investeringsramme på en mia. kr., hvoraf DIP har givet tilsagn om 70 mio. kr.

Et aktivt år på ejendomsmarkedet blev i december 2016 afrundet med DIP og JØP's fælles køb af aktierne i TG Partners A/S, som via en række ejendomsselskaber ejer seks boligejendomme og tre kontorejendomme i København, på Frederiksberg og i Hellerup. Ejendommene rummer butikker, kontorer samt 140 boligejemål i alt. DIP's investering udgør ca. DKK 300 mio. kr.

Investeringer i vedvarende energi

DIP har fokus på investeringer inden for vedvarende energi og bidrager blandt andet med midler til fonden Copenhagen

Infrastructure Partners II, der investerer i vedvarende energi på vegne af en række investorer, primært danske pensionselskaber. Ved årsskiftet havde DIP givet fonden tilsagn på i alt 550 mio. kr.

Blandt investeringerne kan nævnes opførelsen af to biomassekraftværker i England, hvoraf det ene bliver taget i brug i foråret 2017 samt to store havvindmølleparker i den tyske del af Nordsøen samt ud for Skotland. Tilsammen vil de to parker producere strøm til én million husstande, når de står færdige i hhv. 2017 og 2019. Fonden har også entretret i projekter i Texas, Massachusetts og på New Foundland.

Samarbejde

DIP og JØP har siden 2013 haft fælles investeringsafdeling og har siden midten af 2016 fulgt samme investeringsstrategi for langt hovedparten af begge pensionskassers medlemmer. Harmoniseringen vil med tiden betyde, at de to pensionskassers afkast bliver mere ens.

Investerings-samarbejdet sænker omkostningerne og øger kvaliteten i investeringsarbejdet. Derfor ser bestyrelsen gerne samarbejdet udvidet til at omfatte andre pensionselskaber med en kunde-/medlemsbase, der ligner DIP og JØP's.

I første halvår 2016 havde DIP og JØP samtaler med Lægernes Pension & Bank om et tættere investeringsfællesskab, men det var ikke muligt at finde en samarbejdsmodel, som opfyldte alle parterens ønsker. Det gode investerings-samarbejde med Lægernes Pension & Bank fortsætter naturligvis som hidtil, når det er opportunt at gå sammen i en konkret investeringscase som fx førnævnte ejendomsfond i Aarhus.

Investeringsomkostninger

DIP er nøje fokuseret på investeringsomkostningerne, som har stor betydning for pensionernes udvikling.

Konkret betyder det, at DIP bestræber sig på at investere gennem samarbejde, strukturer og aktivklasser, der leder til så lave investeringsomkostninger som muligt under hensyn til målsætningen om at opnå det højst mulige forventede afkast efter omkostninger.

Det koster penge at investere penge. Jo flere midler, der skal investeres, jo højere omkostninger. Alene af den grund vil investeringsomkostninger pr. medlem i DIP typisk være højere end i mange andre pensionselskaber. I 2016 betalte DIP 30 mio. kr. i direkte investeringsomkostninger mod 31 mio. kr. i 2015.

Sådan forvaltes boligejendomme

DIP har i de senere år købt flere større ejendomsporteføljer i samarbejde med JØP og andre pensionselskaber. Som en del af forvaltningen af ejendommene foretager DIP løbende moderniseringer af især ældre lejligheder - en investering, der skal tjene sig hjem igen via øget husleje.

Ejendomme opført før 1991 er underlagt offentlig regulering, hvor hovedreglen er, at huslejen skal følge udviklingen i ejendommens driftsomkostninger (omkostningsbestemt leje). Hvis omkostningerne til moderniseringen overstiger et vist beløb, kan lejen dog hæves til, hvad der svarer til huslejen for en tilsvarende lejlighed i samme kvarter og samme stand (det lejedes værdi).

Ud over moderniseringer af enkeltlejligheder bliver ejendommene løbende vedligeholdt og forbedret med altaner, elevatorer etc. for at gøre ejendommene mere attraktive. Forbedringerne sker i dialog med ejendommenes beboerrepræsentationer. DIP lægger stor vægt på at være en troværdig og fair udlejer og samarbejder med den erfarne ejendomsadministrator DEAS, der har den daglige kontakt til beboerne.

Samfundsansvar

Pensionskassens arbejde med samfundsansvar omhandler menneskerettigheder, arbejdstagerrettigheder, klima, miljø, skat og antikorrupktion.

Pensionskassen er af den overbevisning, at selskaber, der udviser samfundsansvar, vil klare sig bedst på længere sigt. Overvejelser omkring samfundsansvar indgår som et væsentligt element, når pensionskassen investerer medlemmernes penge.

Til at understøtte pensionskassens fokus på samfundsansvar har bestyrelsen vedtaget nedenstående politik for ansvarlige investeringer:

- *Pensionskassen skal føre en ansvarlig investeringspolitik.*
- *Pensionskassen skal følge de love og internationale konventioner, som Danmark har tiltrådt.*
- *Pensionskassen investerer kun i statsobligationer udstedt af lande, som Danmark ikke har tiltrådt finansielle sanktioner mod, og som agerer samfundsmæssigt ansvarligt.*
- *Pensionskassen tror på, at det er medvirkende til et selskabs succes at udvise ansvarlighed.*
- *Pensionskassen vurderer, at den største indvirkning på selskaber, som ikke lever op til pensionskassens forventninger om ansvarlighed, opnås gennem dialog med selskabet.*
- *Pensionskassen er positiv over for aktivt ejerskab, og såfremt dialog viser sig nytteløs, vil konsekvensen være frasalg.*

Pensionskassen anerkender FN's grundlæggende principper for ansvarlige investeringer, UN PRI samt FN's Global Compact principper om ansvarlighed. Pensionskassen har desuden påbegyndt implementering af FN's Retningslinjer om Menneskerettigheder og Erhvervsliv samt OECD's Retningslinjer for Multinationale Virksomheder.

Pensionskassen støtter udvalgte initiativer, der sætter fokus på ansvarlige investeringer. Pensionskassen er medlem af Dansif og Institutional Investors Group on Climate Change (IIGCC). Derudover er pensionskassen underskriver af Carbon Disclosure Project (CDP).

Aktivt ejerskab

Hidtil har pensionskassen samarbejdet med rådgiverfirmaet Ethix om arbejdet med ansvarlige investeringer. Pensionskassen har siden oktober 2016 i stedet anvendt rådgiverfirmaet Hermes EOS, der er blandt de største rådgivere på området. Hermes' opgave er at screene selskaber for pensionskassen samt gå i dialog med relevante selskaber, som ikke lever op til pensionskassens politik for ansvarlige investeringer. Dialogen omhandler bl.a. god selskabsledelse, menneskerettigheder, arbejdstagerrettigheder, klima, miljø, skat og antikorrupktion.

I 2016 har Ethix og Hermes på vegne af pensionskassen været i dialog med 346 selskaber i porteføljen. Emner for dialogen har eksempelvis været utilstrækkelig arbejdssikkerhed, korrupktion, sikkerhedsvagters magtanvendelse, medarbejderes ret til at danne fagforening og strategi for reducere af CO₂-udledning. Der har været fremskridt i en stor del af dialogerne.

Pensionskassen har investeret i børsnoterede aktieselskaber over hele verden. Investeringerne er foretaget gennem kapitalforvaltere, og det bærende princip har hidtil været at lade disse håndtere stemmeafgivelsen på generalforsamlinger.

Pensionskassen ønsker imidlertid fremadrettet at agere mere aktivt som ejer, og i 2016 har pensionskassen derfor aftalt med Hermes, at de fremadrettet skal bistå med, at pensionskassen stemmer på selskabers generalforsamlinger. Dermed øger pensionskassen sit aktive ejerskab og mulighed for indflydelse.

Sideløbende med Hermes' dialog med selskaber, som pensionskassen har investeret i, drøfter pensionskassen løbende emner vedrørende ansvarlige investeringer med sine kapitalforvaltere.

På pensionskassens hjemmeside findes en oversigt over de selskaber, pensionskassen har investeret i. Oversigten er opgjort pr. 31. december 2016.

Klima

COP21-aftalen i Paris fra december 2015 om at begrænse temperaturstigninger til 2 grader og med et mål om 1,5 grader har øget internationalt fokus på reduktion af CO₂ samt omlægning til vedvarende energiproduktion.

Klima og investeringer optager desuden mange af pensionskassens medlemmer, og på den baggrund arrangerede DIP og JØP i marts 2016 et fælles temamøde om klima og investeringer. Omkring 100 medlemmer deltog i mødet, hvor Christian Ibsen fra Concito, Ken L. Bechmann fra CBS, Mads Stensen fra Maersk Line samt Torben Visholm fra DIP/JØP holdt oplæg. Efterfølgende udspandt der sig en god debat, hvor en række medlemmer kvitterede for DIP og JØP's initiativer i forhold til klima. Pensionskassen ønsker at fortsætte dialogen med medlemmerne om klima og andre emner inden for ansvarlige investeringer.

Det forventes, at omlægning af energiproduktion som følge af COP21 vil begrænse betydningen af kul. Med baggrund i en konkret finansiel vurdering er der derfor ikke selskaber i porteføljen, hvor mere end halvdelen af omsætningen stammer fra udvinding af kul. Pensionskassen frasolgte i 2016 investeringer i syv selskaber, og der er ca. 50 kulselskaber, som pensionskassen ikke investerer i.

Pensionskassen udøver igennem Hermes aktivt ejerskab over for størsteparten af de resterende selskaber med aktiviteter inden for kul i porteføljen. Det foregår eksempelvis ved, at Hermes på vegne af pensionskassen går i dialog med selskaberne, om at de skal sætte tydelige og ambitiøse mål for reduktion af CO₂-udledning, forbedre energieffektivitet eller forholde sig til, hvilke implikationer det har for deres forretningsmodel, såfremt der sker et skifte væk fra kul.

Menneskerettigheder

Pensionskassen ønsker fremadrettet at styrke strukturerne omkring arbejdet med samfundsansvar. Til dette vil pensionskassen tilstræbe at anvende de strukturer, som udstikkes af FN's Retningslinjer om Menneskerettigheder og Erhvervsliv samt OECD's Retningslinjer for Multinationale Virksomheder. I 2016 har pensionskassen påbegyndt arbejdet med at implementere retningslinjerne.

Skat

Bestyrelsen har i 2016 vedtaget en skattepolitik, som definerer pensionskassens tilgang til skat. Skattepolitikken findes på pensionskassens hjemmeside.

Underrepræsenteret køn

Pensionskassen har et måltal for, at der skal være minimum to medlemmer af hvert køn i bestyrelsen. Bestyrelsen består i dag af fire mænd og en kvinde. I pensionskassen er ca. 25 % af medlemmerne kvinder, det forventes dog at være stigende. Med en stigning i antallet af kvindelige medlemmer i pensionskassen er det bestyrelsens vurdering, at det er realistisk, at antallet af kvinder i bestyrelsen ligeledes stiger inden for de næste fem år.

Der er i dag en ligelig fordeling af køn blandt ledere på øvrige ledelsesniveauer.

Fokusområder i 2017

Pensionskassen vil i 2017 revidere sin politik og retningslinjer for ansvarlige investeringer samt implementering af og rapportering herpå. Samtidig vil pensionskassen fortsætte sit arbejde med implementering af FN's Retningslinjer om Menneskerettigheder og Erhvervsliv samt OECD's Retningslinjer for Multinationale Virksomheder.

Forventninger til 2017

Pensionsreguleringer

DIP fastsætter hvert år en foreløbig depotrente for det kommende år. Depotrenten kan reguleres op eller ned i løbet af året, og den fastsættes særskilt for hver af de kontributionsgrupper, som medlemmerne er inddelt i afhængig af deres grundlagsrente, regulativ og investeringsprofil, jf. tabel 3.

Tabel 3. Regulativer og foreløbig depotrente efter skat

Regulativ	Kontributions-gruppe	Foreløbig depotrente
1 og 2	1	1,5 %
1 og 2	2, 3 og 4	0,0 %
3	Alle	5,2 %
4	Alle	5,2 %

På Regulativ 3 og 4 er depotrenten fastsat til 5,2 pct. efter skat.

Hovedparten af DIP's medlemmer er omfattet af Regulativ 3, mens medlemmer optaget efter den 1. januar 2011 er omfattet af Regulativ 4. Depotrenten fastsættes ud fra de realiserede afkast over de seneste fem år og størrelsen af DIP's reserver.

På Regulativ 1 og 2, hvor medlemmerne har et ubetinget grundlag, er depotrenten fastsat fra 0,0 til 1,5 pct. efter skat. DIP arbejder løbende på at sikre både unge og ældre medlemmer en rimelig fordeling af reserverne i pensionskassen.

Investeringsafkast og resultat

Den positive udvikling i den globale økonomiske aktivitet, som for alvor tog afsæt i andet halvår af 2016, forventes at fortsætte ind i de første måneder af 2017. Herfra bliver det imidlertid markant sværere at spå om udviklingen, og det er der flere grunde til. Selvom den første reaktion på briternes valg om at forlade EU og amerikanernes valg af en præsident uden politisk fortid aftog relativt hurtigt, bliver de finansielle

markeder konfronteret med konsekvenserne af disse valg i løbet af årets første måneder. Den nyvalgte amerikanske præsident, Donald Trump, blev indsat den 20. januar, og Storbritannien starter skilsmisseforhandlingerne med EU ultimo første kvartal. Herudover er der også valg i de to toneangivende lande i Europa, Frankrig og Tyskland, i 2017. Den politiske usikkerhed vil således være ganske betydelig og har potentialet til at påvirke de finansielle markeder.

2016 er dog et eksempel på, at høj politisk usikkerhed ikke nødvendigvis er uforeneligt med et tilfredsstillende afkast, men blot at udfaldsrummet for, hvad afkastet bliver, er relativt stort.

Honorar og aflønning

Bestyrelsen og ledende medarbejdere aflønnes med hhv. fast honorar og fast løn uden variable løndelev som fx bonusordninger.

Bestyrelsesformandens honorar er fastsat til 300.000 kr., næstformanden modtager 150.000 kr., mens de øvrige medlemmer honoreres med 100.000 kr. Formanden for revisionsudvalget får et tillæg på 50.000 kr.

Bestyrelseshonorarerne forventes at forblive uændret i 2017.

Løn til direktionen fordeles ligeligt mellem DIP og JØP. For DIP udgjorde lønnen til pensionskassens direktion inkl. pension 2,6 mio. kr. i 2016. Adm. direktør Torben Visholm har besluttet at gå på pension med udgangen af 2016. Direktionen udgøres herefter af Søren Kolbye Sørensen, og lønnen udgør i 2017 2,8 mio. kr. inkl. pension, hvoraf 1,4 mio. kr. fordeles til DIP.

DIP's lønpolitik, vedtaget på generalforsamlingen i 2012, fremgår af dip.dk. Lønpolitikken gennemgås årligt af bestyrelsen.

Risici og kapitalforhold

Strategien i pensionskassen er enkel. Med livrenten som hovedprodukt fokuseres der på en enkel og gennemskuelig forretning med lave omkostninger og en effektiv organisation. Med udgangspunkt i forretningsmodellen og strategien har bestyrelsen udarbejdet en kortlægning af de risikokilder, som pensionskassen kan påvirkes af. Kortlægningen danner rammen for bestyrelsens fastlæggelse af politik og retningslinjer for styring af risikoen i pensionskassen. Resultatet af denne styring udmøntes i pensionskassens kapitalplan, der sikrer, at pensionskassen har den tilstrækkelige kapital i forhold til strategi og forretningsmodel.

Risikostyringsmiljø

Bestyrelsen arbejder kontinuerligt på at sikre et stabilt og sikkert risikostyringsmiljø, hvor rollerne er klart fordelt og følger faste procedurer, og hvor bestyrelsen udstikker de overordnede retningslinjer for risikostyringsmiljøet.

Kortlægning af risici

Fundamentet for risikostyringen lægges med identificering af de risici, som pensionskassen er eksponeret overfor. Det er en fast årlig opgave for bestyrelsen at gennemgå, analysere og kortlægge risikoprofilen.

Der er fem hovedrisikokilder i pensionskassen – markedsrisici, modpartsrisici, livsforsikringsrisici, operationelle risici og øvrige risici.

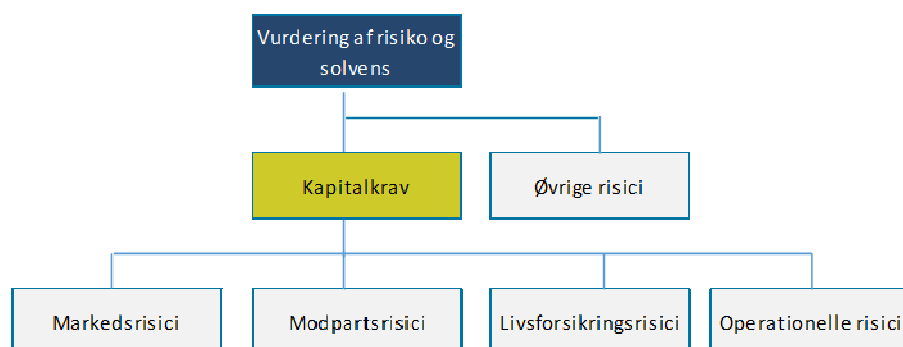
Markedsrisici er risikoen for, at aktiverne og passivernes værdi reguleres som følge af bevægelser på de finansielle markeder. Det være sig på både kapital-, rente-, valuta- og kreditmarkeder. Markedsværdiopgørelsen af pensionskassens hensættelser er følsomme over for bevægelser på de danske og europæiske rentemarkeder.

Modpartsrisici er risikoen for, at pensionskassens modparter på især finansielle instrumenter går konkurs og som følge heraf ikke kan leve op til deres forpligtelser. Pensionskassen afdækker denne risiko ved at forlange sikkerhedsstillelse for store udestående fordringer.

Livsforsikringsrisici er risikoen for, at pensionskassens estimer for levetid og invaliditet undervurderer den fremtidige udvikling i medlemmernes levetid og invaliderisiko. I det individuelle solvensbehov skal pensionskassen hensætte kapital til at imødegå en eventuel fremtidig ugunstig udvikling i medlemmers levetid og invaliditetsmønster. Der findes p.t. ikke noget effektivt marked til at afdække denne risiko.

Operationelle risici er bl.a. risikoen for, at menneskelige og tekniske fejl kan opstå i pensionskassens processer. Pensionskassen prøver at minimere risikoen ved at have effektive systemer og forretnings- og arbejdsgange.

Figur 4. Risikokilder, som indgår i opgørelsen af bestyrelsens vurdering af risiko og solvens

Øvrige risici er alle andre risici, som typisk er svære at kvantificere med et kapitalkrav. Det kunne fx være risici, der opstår ved ændret politisk klima, skattesystem, omdømmetab eller overenskomstaftaler.

Risikoappetit

Målet med risikostyringsmiljøet er at understøtte pensionskassens langsigtede mål og strategier.

Et eksempel: For at opnå høje konkurrencedygtige afkast er pensionskassen nødt til at påtage sig finansielle risici - fx risiko for kursfald på kapitalmarkeder, ændringer i renteniveauet, fald i kreditkvaliteten på obligationer og lignende. Uden at påtage sig risici kan pensionskassen ikke forvalte formuen tilfredsstillende – men risikostyringen skal sikre, at pensionskassen kun løber de risici, som bestyrelsen ønsker og inden for de rammer, som bestyrelsen er komfortabel med.

Bestyrelsen har derfor fastlagt grænser for hver risikokilde. I forhold til eksemplet ovenfor har bestyrelsen fastlagt grænser for, hvor meget aktie-, rente-, og kreditrisiko den enkelte risikoprofil kan påtage sig. Bestyrelsen gennemgår alle grænser i politikker og retningslinjer minimum årligt.

Opgørelse af kapitalkravet

Bestyrelsen har vedtaget at benytte Finanstilsynets standardmodel som udgangspunkt i opgørelsen af kapitalkravet i pensionskassen.

Da pensionskassen benytter en standardmodel til opgørelsen af kapitalkravet, er det væsentligt, at bestyrelsen forholder sig kritisk til metoderne bag standardmodellen og foretager en vurdering af anvendeligheden på pensionskassen.

Risikovurdering

Bestyrelsen har derfor i løbet af 2016 udarbejdet og indberettet bestyrelsens egen vurdering af risiko og solvens til Finanstilsynet. I vurderingen indgår bl.a. en vurdering af de enkelte risikokilder og en vurdering af standardmodellens anvendelighed på pensionskassens risikoprofil. I denne vurdering er der taget udgangspunkt i den proces, som pensionskassen har etableret for at kortlægge alle relevante risici i pensionskassen.

Den væsentligste konklusion på risikovurderingen for 2016 er, at de forsigtige forsikringsbetingelser, som gælder for over 90 pct. af de afgivne pensionstilsagn, sikrer, at der er tilstrækkelig frihed til at forfølge den nuværende strategi, herunder især investeringsstrategien. Konklusionerne for risikovurderingen i 2016 vurderes fuldt ud dækkende for de kommende 12 måneder.

Det er til gengæld vanskeligt at benytte de forsigtigt fastsatte betingede grundlagspensioner til at styre investeringsstrategien efter. Grundlagspensionerne er nemlig for langt fra de pensioner, som pensionskassen forventer at kunne udbetale, når medlemmerne går på pension. Den samlede pension består, ud over grundlagspensionerne, også af tillægspensionerne.

Pensionskassen tilpasser løbende tillægspensionerne under hensyntagen til udviklingen i forventningerne til fremtidigt afkast, levetider og invaliditet. Det betyder, at tillægspensionerne kan ændre sig fra det ene år til det næste.

Tillægspensionerne er ikke garanterede, og der er derfor risiko for, at de vil falde, hvis udviklingen på de finansielle markeder er ugunstig, eller som det har været tilfældet i de seneste mange år, at medlemmerne i pensionskassen lever længere og længere.

Bestyrelsen har derfor besluttet, at det centrale i risikostyringen skal være styring af risikoen på medlemmernes tillægspensioner.

Supplerende risikomodeller

Opgørelsen af kapitalkravet står derfor ikke alene i vurderingen af risikoen ved forvaltning af en balance på 38 mia. kr. Pensionskassen benytter derfor en række supplerende modeller i den daglige risikostyring af investeringsstrategien og medlemmernes tillægspension.

Måling, rapportering og overvågning

Det sidste element i risikostyringen er rapportering og overvågning. Bestyrelsen modtager med fast frekvens rapportering om de væsentligste risici i pensionskassen, og denne rapportering danner grundlaget for den løbende overvågning og kontrol med pensionskassen.

Den daglige risikostyring af pensionskassen varetages af pensionskassens administration med udgangspunkt i de retningslinjer, som er vedtaget. Der foretages dagligt opgørelse af årets afkast, pensionskassens aktiver og passiver samt alle interne risikostyringsmodeller. Der foretages rapportering til alle væsentlige risikotagere og ledelsen i pensionskassen.

Basiskapital

Under Solvens II-reglerne opdeles kapitalelementerne i tre niveauer, afhængigt af hvor sikkert og tilgængeligt kapitalelementet er til at kunne dække tab i pensionskassen.

Pensionskassens basiskapital består af egenkapitalen, som er klassificeret i det bedste niveau under Solvens II.

Basiskapitalen hæfter for pensionskassens risici og var ultimo 2016 på 7.424 mio. kr.

Kapitalkrav

Kapitalkravet (Solvens II) var ultimo 2016 opgjort til 2.635 mio. kr. Det er en stigning på 207 mio. kr. i forhold til ultimo 2015.

De væsentligste grunde til stigningen i kapitalkravet er overgangen til en ny rentekurve under det nye Solvens II-regelsæt og de faldende renter gennem hele 2016.

Figur 5 viser udviklingen i kapitalkravet over året.

Offentlig risikorapportering

Pensionskassen vil i løbet af foråret på hjemmesiden offentliggøre en ny rapportering vedrørende pensionskassens solvens og finansielle situation. Rapporteringen vil supplere denne redegørelse i årsrapporten. Rapporten er en del af de nye krav under Solvens II-regelsættet og vil indeholde en udførlig

gennemgang af pensionskassens solvensmæssige og finansielle forhold.

Krav til selskabsledelse

Pensionskassen er underlagt en stigende række krav til selskabsledelse, ikke kun i den finansielle regulering, men også i forhold til krav på hvidvaskområdet og krav til behandling af persondata.

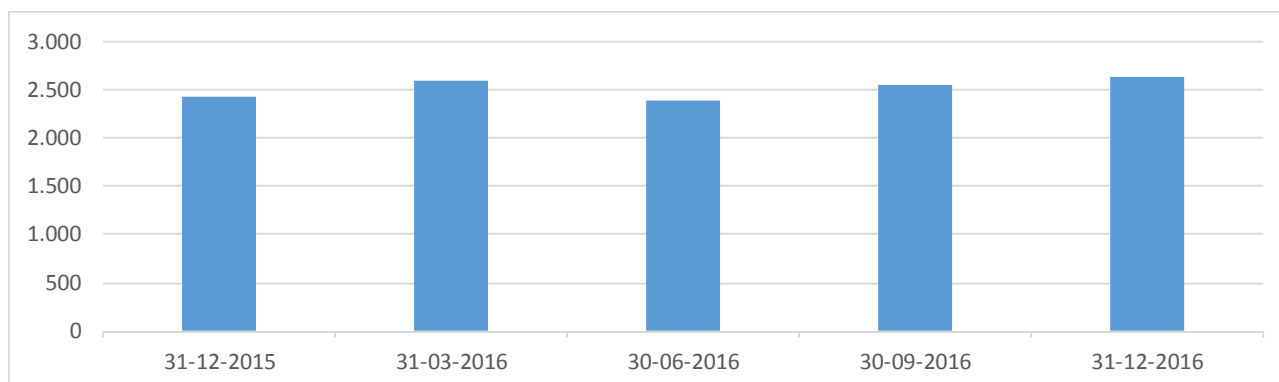
Pensionskassen har i løbet af de sidste par år etableret følgende nye funktioner i pensionskassen:

- *Compliancefunktion*
- *Intern auditfunktion*
- *Hvidvaskansvarlig*
- *Whistleblowerordning.*

Pensionskassen vil frem mod maj måned 2018 arbejde med implementering af den nye EU-forordning vedrørende persondata, herunder ansættelse af en Data Protection Officer (DPO).

I 2017 vil pensionskassen implementere Komitéen for God Selskabsledelses anbefalinger for aktivt ejerskab.

Figur 5: Udvikling i kapitalkrav i 2016 i mio. kr.

Regnskab 2016

Resultatopgørelse

Resultat for 2016 blev et overskud på 427 mio. kr. mod et overskud på 398 mio. kr. i 2015. Årets overskud foreslås overført til egenkapitalen, der pr. 31. december 2016 udgør 7.425 mio. kr.

De samlede indtægter udgjorde 3.222 mio. kr. for 2016. Indtægterne er sammensat af et investeringsafkast på 2.325 mio. kr. samt medlemsbidrag på 897 mio. kr.

Af de samlede udgifter på 2.795 mio. kr. vedrører 1.014 mio. kr. forøgelsen af de pensionsmæssige hensættelser.

I 2016 udgjorde de ordinære bidrag 932 mio. kr. mod 882 mio. kr. i 2015, hvilket er en stigning på 5,6 pct.

Udbetaling af pensionsydelse var i 2016 på 1.367 mio. kr., hvilket er en stigning i forhold til 2015 på 3,4 pct. Heraf udgjorde udtrædelsesgodtgørelser 96 mio. kr., hvilket er en stigning på 38 mio. kr. fra 2015.

Antallet af medlemmer på pension steg til 3.670, som er en stigning på 79 medlemmer i forhold til 2015.

Afkast af investeringer

Pensionskassens investeringsafkast efter administrationsomkostninger ved investeringsvirksomhed udgjorde 2.325 mio. kr. før skat (1.747 mio. kr. i 2015) og 1.975 mio. kr. efter skat (1.520 mio. kr. i 2015). Der henvises til afsnittet om investeringer.

Pensionsafkastskat

Pensionskassen betaler pensionsafkastskat (PAL) af afkastet af investeringerne. Det samlede investeringsafkast blev på 2.325 mio. kr., og den udgiftsførte netto-PAL af årets afkast udgør 350 mio. kr.

Årets PAL er fordelt på 164 mio. kr. i individuel PAL, 180 mio. kr. i institut-PAL og 6 mio. kr. vedrørende regulering af PAL for tidligere år.

Individuel PAL betales af forrentning tilskrevet medlemmernes depoter og kan fratrækkes i opgørelsen af pensionskassens institut-PAL.

Omkostninger

Administrationsomkostninger

Administrationsomkostninger faldt i 2016 til 18 mio. kr., svarende til 678 kr. pr. medlem. I 2015 var omkostning pr. medlem 822 kr. Faldet i administrationsomkostninger kan forklares med fortsatte effektiviseringer i administrationen samt stigende antal medlemmer.

Investeringsomkostninger

De direkte investeringsomkostninger var i 2016 på 30 mio. kr., hvilket er en stigning på 2 mio. kr. i forhold til 2015.

Pensionskassens indirekte investeringsomkostninger afholdes direkte i de underliggende fonde mv. og fremgår således ikke af årsregnskabet. Der henvises til opgørelsen af ÅOK og ÅOP på dip.dk. Alle investeringsomkostninger, både direkte og indirekte, er fragået i afkastnøgletallene og de tildelte depotrenter.

Fordeling af resultat

Årets realiserede resultat blev et overskud på 2.034 mio. kr. Egenkapitalens andel af det realiserede resultat udgør 397 mio. kr.

Pensionskassens skyggekonto udgjorde ved udgangen af 2015 448 mio. kr. og kan indfries, når pensionskassens realiserede resultat tillader det. Skyggekontoens saldo fra 2015 skal indfries eller afskrives med mindst en femtedel pr. år fra 2016 og frem. Ved overgangen til den nye regnskabsbekendtgørelse den 1. januar 2016 steg pensionskassens skyggekonto til 572 mio. kr. på grund af ændret regnskabspraksis og rentekurve som redegjort for i halvårsrapporten.

I 2016 kunne værdien af basiskapitalens skyggekonto blive indfriet med 69 mio. kr. i forhold til 2015, hvilket er lavere end afviklingskravet på 89 mio. kr. Som følge heraf er skyggekontoen nedskrevet med 20 mio. kr. i 2016. Den samlede skyggekonto udgør ved udgangen af 2016 517 mio. kr.

Balancen

Sammensætningen af og udviklingen i balancen fremgår af femårsoversigten i note 1. Samlet steg de pensionsmæssige hensættelser til 29.958 mio. kr. fra 28.723 mio. kr. i 2015.

Pensionskassens aktiver udgøres hovedsageligt af investeringsaktiver. Pensionskassens investeringsaktiver udgør ved udgangen af 2016 36.638 mio. kr., hvilket er en stigning på 1.752 mio. kr. i forhold til 2015.

Årets resultat overføres til egenkapitalen, som dermed stiger med 426 mio. kr. Egenkapitalen er i 2016 påvirket af effekten af overgangen til ny regnskabsbekendtgørelse, hvor -125 mio. kr. er indregnet over egenkapitalen pr. 1. januar 2016. Egenkapitalen ultimo 2016 udgør 7.425 mio. kr.

Begivenheder efter 31. december 2016

Der har ikke været begivenheder efter statusdagen, som har væsentlig indflydelse på pensionskassen og koncernens økonomiske forhold pr. 31. december 2016.

Koncernregnskab

På hjemmesiden kan du læse mere om selskaberne i koncernen på dip.dk/Koncernstruktur. Pensionskassens dattervirksomheder er en del af investeringsaktiverne.

Bestyrelse og direktion pr. 31. december 2016

Bestyrelsen

Formand

Peter Falkenham, civilingeniør, HD (U)

(Valgt for perioden 2014-2017).

Adm. direktør i SafeExIT a/s

Tidligere koncerndirektør i Tryg A/S (2007-2010) og i Tryg Forsikring A/S (2000-2010).

Medlem af DIP's bestyrelse siden 2011.

Medlem af bestyrelsen

IDA Forsikring og SafeExIT a/s.

Tryg/Nordea Liv & Pension (2000-2002).

Peter Falkenham opfylder kravene i Finanstilsynets bekendtgørelse om at have kvalifikationer inden for ledelse af finansiell virksomhed.

Næstformand

Peter Løchte Jørgensen, cand.scient.oecon., ph.d.

(Valgt for perioden 2014-2017).

Professor Aarhus Universitet

Medlem af DIP's bestyrelse siden 2014.

Formand for bestyrelsen

AUFF Invest P/S.

Næstformand for bestyrelsen

Auriga Industries A/S.

Medlem af bestyrelsen

Aarhus Universitets Forskningsfond, AUFF og Juristernes og Økonomernes Pensionskasse.

Ordinære medlemmer

Frida Frost, civilingeniør

(Valgt for perioden 2016-2019).

COO for PowerLabDK, DTU

Medlem af DIP's bestyrelse siden 2016.

Formand for bestyrelsen

Experimentarium.

Jens Otto Veile, cand.oecon

(Valgt for perioden 2015-2018).

Bankdirektør

Bankdirektør senest i Danske Bank, kvæstor ved Carlsberg Fondet. Medlem af DIP's bestyrelse siden 2009.

Formand for bestyrelsen

Bascon A/S, Bascon Holding A/S, Kaj Andersen og Sønnerr Holding A/S, Investeringselskabet af 1. november 2011 A/S, Andersen Motors Ejendomme A/S, Andersen Motors A/S, Suzuki Bilimport Danmark A/S, E-Parts A/S.

Medlem af bestyrelsen

Energi Danmark A/S og Karen Krieger fonden.

Søren Vang Fischer, civilingeniør, ph.d.

(Udpeget af IDA for perioden 2016-2019).

Processupporter, Novo Nordisk

Medlem af DIP's bestyrelse siden 2016.

Medlem af bestyrelsen

IDA Forsikring og LF Ventilation A/S.

Bestyrelsen har afholdt seks møder i 2016 samt formøde til generalforsamling og strategiseminar.

Revisionsudvalg

Bestyrelsen har nedsat et revisionsudvalg bestående af alle bestyrelsens medlemmer.

Revisionsudvalget skal overvåge pensionskassens regnskabsaflægelse samt interne kontrol- og risikostyringssystemer.

Formand

Jens Otto Veile, cand.oecon.

Jens Otto Veile opfylder kravene i Finanstilsynets bekendtgørelse om revisionsudvalg om at være uafhængig af pensionskassen og have kvalifikationer inden for revision eller regnskabsvæsen.

Revisionsudvalget har afholdt tre møder i 2016.

Direktionen

Adm. direktør, Søren Kolbye Sørensen, cand. polit.

Formand for bestyrelsen

Danwood, PPE ApS, PPE I K/S, PPE II K/S og PPE III K/S,
Ejendomsselskabet Pile-Bo A/S, A/S Kalkværksgrundene,
Ejendomsselskabet Ved Søerne A/S, Ejendomsaktieselskabet
Provstebo.

Medlem af bestyrelsen

Ejendomsselskabet Norden I K/S, Irish Forestry Investments
Limited.

Adm. direktør i Juristernes og Økonomernes Pensionskasse
og administrationsfællesskabet P+.

Direktør i IFI Holding A/S.

Ledende medarbejdere

Investeringsdirektør Mikkel Svenstrup (tiltrådt den 1/1-17)

Medlemschef Katrine Normann Olsen

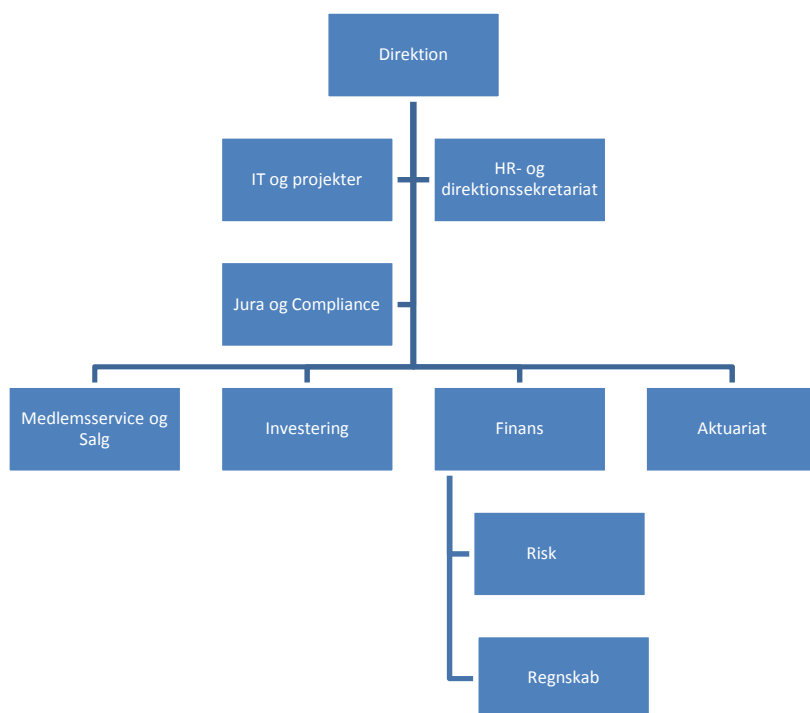
Chief Financial Officer Mads Stougaard

Ansvarshavende aktuar David Melchior

HR- og direktionsssekretariatschef Lone-Camilla Vogn Kjær

IT- og projektchef Niels Johansen

Figur 6. Organisationsdiagram

Ledelsespåtegning

Bestyrelse og direktion har dags dato aflagt og godkendt årsrapporten for 2016 for Danske civil- og akademiingeniørers Pensionskasse.

Årsrapporten er aflagt i overensstemmelse med Lov om finansiell virksomhed samt pensionskassens vedtægt.

Årsregnskabet og koncernregnskabet giver et retvisende billede af pensionskassen og koncernens aktiver og passiver, finansielle stilling samt resultatet.

Ledelsesberetningen indeholder en retvisende redegørelse for udviklingen i pensionskassen og koncernens aktiviteter og økonomiske forhold samt en beskrivelse af de væsentligste risici og usikkerhedsfaktorer, som pensionskassen og koncernen kan påvirkes af.

Årsrapporten indstilles til generalforsamlingens godkendelse.

Frederiksberg, den 7. marts 2017.

Direktion

Søren Kolbye Sørensen
Adm. direktør

Bestyrelse

Peter Falkenham
Formand

Peter Løchte Jørgensen
Næstformand

Jens Otto Veile

Frida Frost

Søren Vang Fischer

Den uafhængige revisors revisionspåtegning

Til medlemmerne af
Danske civil- og akademiingeniørers Pensionskasse

Konklusion

Vi har revideret koncernregnskabet og årsregnskabet for Danske civil- og akademiingeniørers Pensionskasse for regnskabsåret 1. januar – 31. december 2016, der omfatter resultatopgørelse, balance, og noter, herunder anvendt regnskabspraksis for såvel koncernen som pensionskassen. Koncernregnskabet og årsregnskabet udarbejdes efter lov om finansiel virksomhed.

Det er vores opfattelse, at koncernregnskabet og årsregnskabet giver et retvisende billede af koncernens og pensionskassens aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 2016 samt af resultatet af koncernens og pensionskassens aktiviteter for regnskabsåret 1. januar – 31. december 2016 i overensstemmelse med lov om finansiel virksomhed.

Grundlag for konklusion

Vi har udført vores revision i overensstemmelse med internationale standarder om revision og de yderligere krav, der er gældende i Danmark. Vores ansvar ifølge disse standarder og krav er nærmere beskrevet i revisionspåtegningens afsnit "Revisors ansvar for revisionen af koncernregnskabet og årsregnskabet". Vi er uafhængige af koncernen i overensstemmelse med internationale etiske regler for revisorer (IESBA's Etiske regler) og de yderligere krav, der er gældende i Danmark, ligesom vi har opfyldt vores øvrige etiske forpligtelser i henhold til disse regler og krav. Det er vores opfattelse, at det opnåede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet som grundlag for vores konklusion.

Ledelsens ansvar for koncernregnskabet og årsregnskabet

Ledelsen har ansvaret for udarbejdelsen af et koncernregnskab og et årsregnskab, der giver et retvisende billede i overensstemmelse med lov om finansiel virksomhed. Ledelsen har endvidere ansvaret for den interne kontrol, som ledelsen anser for nødvendig for at udarbejde et koncernregnskab og et årsregnskab uden væsentlig fejlinformation, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl.

Ved udarbejdelsen af koncernregnskabet og årsregnskabet er ledelsen ansvarlig for at vurdere koncernens og pensionskassens evne til at fortsætte driften; at oplyse om forhold vedrørende fortsat drift, hvor dette er relevant; samt at udarbejde koncernregnskabet og årsregnskabet på

grundlag af regnskabsprincippet om fortsat drift, medmindre ledelsen enten har til hensigt at likvidere koncernen eller pensionskassen, indstille driften eller ikke har andet realistisk alternativ end at gøre dette.

Revisors ansvar for revisionen af koncernregnskabet og årsregnskabet

Vores mål er at opnå høj grad af sikkerhed for, om koncernregnskabet og årsregnskabet som helhed er uden væsentlig fejlinformation, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl, og at afgive en revisionspåtegning med en konklusion. Høj grad af sikkerhed er et højt niveau af sikkerhed, men er ikke en garanti for, at en revision, der udføres i overensstemmelse med internationale standarder om revision og de yderligere krav, der er gældende i Danmark, altid vil afdække væsentlig fejlinformation, når sådan findes. Fejlinformationer kan opstå som følge af besvigelser eller fejl og kan betragtes som væsentlige, hvis det med rimelighed kan forventes, at de enkeltvis eller samlet har indflydelse på de økonomiske beslutninger, som regnskabsbrugerne træffer på grundlag af koncernregnskabet og årsregnskabet.

Som led i en revision, der udføres i overensstemmelse med internationale standarder om revision og de yderligere krav, der er gældende i Danmark, foretager vi faglige vurderinger og opretholder professionel skepsis under revisionen. Herudover:

- ▶ Identificerer og vurderer vi risikoen for væsentlig fejlinformation i koncernregnskabet og årsregnskabet, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl, udformer og udfører revisionshandlinger som reaktion på disse risici samt opnår revisionsbevis, der er tilstrækkeligt og egnet til at danne grundlag for vores konklusion. Risikoen for ikke at opdage væsentlig fejlinformation forårsaget af besvigelser er højere end ved væsentlig fejlinformation forårsaget af fejl, idet besvigelser kan omfatte sammensværgelser, dokumentfalsk, bevidste udeladelser, vildledning eller tilsidesættelse af intern kontrol.
- ▶ Opnår vi forståelse af den interne kontrol med relevans for revisionen for at kunne udforme revisionshandlinger, der er passende efter omstændighederne, men ikke for at kunne udtrykke en konklusion om effektiviteten af koncernens og pensionskassens interne kontrol.
- ▶ Tager vi stilling til, om den regnskabspraksis, som er anvendt af ledelsen, er passende, samt om de

regnskabsmæssige skøn og tilknyttede oplysninger, som ledelsen har udarbejdet, er rimelige.

- ▶ Konkluderer vi, om ledelsens udarbejdelse af koncernregnskabet og årsregnskabet på grundlag af regnskabsprincippet om fortsat drift er passende, samt om der på grundlag af det opnåede revisionsbevis er væsentlig usikkerhed forbundet med begivenheder eller forhold, der kan skabe betydelig tvivl om koncernens og pensionskassens evne til at fortsætte driften. Hvis vi konkluderer, at der er en væsentlig usikkerhed, skal vi i vores revisionspåtegning gøre opmærksom på oplysninger herom i koncernregnskabet og årsregnskabet eller, hvis sådanne oplysninger ikke er tilstrækkelige, modificere vores konklusion. Vores konklusion er baseret på det revisionsbevis, der er opnået frem til datoen for vores revisionspåtegning. Fremtidige begivenheder eller forhold kan dog medføre, at koncernen og pensionskassen ikke længere kan fortsætte driften.
- ▶ Tager vi stilling til den samlede præsentation, struktur og indhold af koncernregnskabet og årsregnskabet, herunder noteoplysningerne, samt om koncernregnskabet og årsregnskabet afspejler de underliggende transaktioner og begivenheder på en sådan måde, at der gives et retvisende billede heraf.
- ▶ Opnår vi tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis for de finansielle oplysninger for virksomhederne eller forretningsaktiviteterne i koncernen til brug for at udtrykke en konklusion om koncernregnskabet. Vi er ansvarlige for at lede, føre tilsyn med og udføre koncernrevisionen. Vi er eneansvarlige for vores revisionskonklusion.

Vi kommunikerer med den øverste ledelse om bl.a. det planlagte omfang og den tidsmæssige placering af revisionen samt betydelige revisionsmæssige observationer, herunder eventuelle betydelige mangler i intern kontrol, som vi identificerer under revisionen.

Udtalelse om ledelsesberetningen

Ledelsen er ansvarlig for ledelsesberetningen. Vores konklusion om koncernregnskabet og årsregnskabet omfatter ikke ledelsesberetningen, og vi udtrykker ingen form for konklusion med sikkerhed om ledelsesberetningen.

I tilknytning til vores revision af koncernregnskabet og årsregnskabet er det vores ansvar at læse ledelsesberetningen og i den forbindelse overveje, om ledelsesberetningen er væsentligt inkonsistent med koncernregnskabet eller årsregnskabet eller vores viden opnået ved revisionen eller på anden måde synes at indeholde væsentlig fejlinformation.

Vores ansvar er derudover at overveje, om ledelsesberetningen indeholder krævede oplysninger i henhold til lov om finansiel virksomhed.

Baseret på det udførte arbejde er det vores opfattelse, at ledelsesberetningen er i overensstemmelse med koncernregnskabet og årsregnskabet og er udarbejdet i overensstemmelse med krav i lov om finansiel virksomhed.

Vi har ikke fundet væsentlig fejlinformation i ledelsesberetningen.

Nøgletallet solvensdækning

Ledelsen er ansvarlig for nøgletallet solvensdækning, der fremgår af hoved- og nøgletaloversigten i note 1 og 2 i koncernregnskabet og årsregnskabet.

Som anført i hoved- og nøgletaloversigten i noterne 1 og 2 er nøgletallet solvensdækning undtaget fra kravet om revision. Vores konklusion om koncernregnskabet og årsregnskabet omfatter derfor ikke nøgletallet solvensdækning, og vi udtrykker ingen form for konklusion med sikkerhed om dette nøgletal.

I tilknytning til vores revision af koncernregnskabet og årsregnskabet er det vores ansvar at overveje, om nøgletallet solvensdækning er væsentligt inkonsistent med koncernregnskabet eller årsregnskabet eller vores viden opnået ved revisionen eller på anden måde synes at indeholde væsentlig fejlinformation.

Hvis vi på dette grundlag konkluderer, at der er væsentlig fejlinformation i nøgletallet solvensdækning, skal vi rapportere herom. Vi har ingenting at rapportere i den forbindelse.

Frederiksberg, den 7. marts 2017.

ERNST & YOUNG
Godkendt Revisionspartnerselskab
CVR-nr. 30 70 02 28

Per Gunslev
statsaut. revisor

Ole Karstensen
statsaut. revisor

Resultatopgørelse og totalindkomstopgørelse

RESULTATOPGØRELSE OG TOTALINDKOMSTOPGØRELSE FOR PERIODEN 1. JANUAR - 31. DECEMBER

(1.000 kr.)	Note	Koncern		Pensionskassen	
		2016	2015	2016	2015
Medlemsbidrag for egen regning	3	896.826	861.501	896.826	861.501
Indtægter fra tilknyttede virksomheder		-	-	38.574	86.671
Indtægter fra associerede virksomheder		401.928	939.662	401.928	939.662
Indtægter af investeringsejendomme		50.397	47.447	35.738	32.507
Renteindtægter og udbytter mv.	4	930.604	820.945	930.599	821.892
Kursreguleringer	5	973.260	-29.225	948.009	-102.548
Renteudgifter mv.		-886	-67	-171	-25
Administrationsomkostninger i forbindelse med investeringsvirksomhed	6	-30.408	-32.014	-29.782	-31.411
Investeringsafkast i alt		2.324.895	1.746.748	2.324.895	1.746.748
Pensionsafkastskat	7	-349.587	-226.791	-349.587	-226.791
Investeringsafkast efter pensionsafkastskat		1.975.308	1.519.957	1.975.308	1.519.957
Udbetalte ydelser	8	-1.367.243	-1.322.858	-1.367.243	-1.322.858
Modtaget genforsikringsdækning		553	586	553	586
Pensionsydelse for egen regning i alt		-1.366.690	-1.322.272	-1.366.690	-1.322.272
Ændring i pensionshensættelser		-1.013.154	-575.417	-1.013.154	-575.417
Ændring i genforsikringsandel		-371	-482	-371	-482
Ændring i pensionshensættelser for egen regning i alt		-1.013.525	-575.899	-1.013.525	-575.899
Ændring i hensættelser for markedsrenteprodukter	9	-47.736	-64.513	-47.736	-64.513
Pensionsmæssige driftsomkostninger	6	-17.521	-20.348	-17.521	-20.348
Overført investeringsafkast		-397.208	-290.549	-397.208	-290.549
PENSIONSTEKNISK RESULTAT		29.454	107.877	29.454	107.877
Egenkapitalens investeringsafkast		468.958	343.033	468.958	343.033
RESULTAT FØR SKAT		498.412	450.910	498.412	450.910
Pensionsafkastskat for egenkapitalen		-71.750	-52.484	-71.750	-52.484
ÅRETS RESULTAT		426.662	398.426	426.662	398.426
Anden totalindkomst		0	0	0	0
ÅRETS TOTALINDKOMST		426.662	398.426	426.662	398.426

Balance

AKTIVER					
(1.000 kr.)	Note	Koncern		Pensionskassen	
		2016	2015	2016	2015
Software	10	1.549	2.269	1.549	2.269
IMMATERIELLE AKTIVER		1.549	2.269	1.549	2.269
Driftsmidler	11	459	147	459	147
MATERIELLE AKTIVER		459	147	459	147
Investeringsejendomme	12	1.942.615	1.861.938	1.336.155	1.264.713
Kapitalandele i tilknyttede virksomheder	13	-	-	789.055	582.715
Udlån til tilknyttede virksomheder		-	-	968	0
Kapitalandele i associerede virksomheder	14	5.606.853	5.959.916	5.606.853	5.959.916
Udlån til associerede virksomheder		179.033	0	179.033	0
Investeringer i tilknyttede og associerede virksomheder i alt		5.785.886	5.959.916	6.575.909	6.542.631
Kapitalandele		3.180.575	2.558.052	2.989.471	2.550.718
Investeringsforeningsandele		16.380.037	15.540.185	16.380.037	15.540.185
Obligationer		9.167.577	8.859.677	9.167.577	8.859.677
Indlån i kreditinstitutter		195.011	128.841	185.975	119.879
Øvrige investeringsaktiver og derivater	15	2.773	8.333	2.773	8.333
Andre finansielle investeringsaktiver i alt		28.925.973	27.095.088	28.725.833	27.078.792
INVESTERINGSAKTIVER I ALT		36.654.474	34.916.942	36.637.897	34.886.136
Investeringsaktiver tilknyttet markedrenteprodukter	16	1.585.064	1.362.509	1.585.064	1.362.509
Genforsikringsandele af pensionshensættelser		2.764	3.135	2.764	3.135
Tilgodehavender hos medlemmer		25.431	14.543	25.431	14.543
Reguleringskonto gruppeforsikring		34.430	20.317	34.430	20.317
Tilgodehavender hos tilknyttede virksomheder		-	-	10.207	23.481
TILGODEHAVENDER I ALT		59.861	34.860	70.068	58.341
Likvide beholdninger		5	6	5	6
Øvrige aktiver		27.236	56.067	19.575	48.855
ANDRE AKTIVER I ALT		27.241	56.073	19.580	48.861
Tilgodehavende renter		101.672	109.300	101.672	109.300
Andre periodeafgrænsningsposter		70.473	64.223	70.473	64.223
PERIODEAFGRÆSNINGSPOSTER I ALT		172.145	173.523	172.145	173.523
AKTIVER I ALT		38.503.557	36.549.458	38.489.526	36.534.921

PASSIVER

(1.000 kr.)	Note	Koncern		Pensionskassen	
		2016	2015	2016	2015
Vedtægtsmæssige henlæggelser		6.990.436	6.592.870	6.990.436	6.592.870
Den sociale fond	17	8.283	8.083	8.283	8.083
Overført overskud		426.662	398.426	426.662	398.426
EGENKAPITAL I ALT		7.425.381	6.999.379	7.425.381	6.999.379
Pensionshensættelser, gennemsnitsrenteprodukter	18	28.373.149	27.359.995	28.373.149	27.359.995
Opsparingsafdelingen		181	173	181	173
Hensættelser til markedsrenteprodukter	19	1.585.064	1.362.509	1.585.064	1.362.509
HENSÆTTELSE TIL PENSIONS- OG INVESTERINGSKONTRAKTER I ALT		29.958.394	28.722.677	29.958.394	28.722.677
Investeringsejendomme, gæld	20	53.323	51.830	53.323	51.830
Pensionsafkastskat		328.677	236.539	328.677	236.539
Reserveret til skader gruppeforsikring		1.550	250	1.550	250
Øvrige investeringsaktiver og derivater	15	669.753	325.770	669.753	325.770
Anden gæld	21	66.479	213.013	52.448	198.476
GÆLD I ALT		1.119.782	827.402	1.105.751	812.865
PASSIVER I ALT		38.503.557	36.549.458	38.489.526	36.534.921

Femårsoversigt	1
Nøgletal	2
Eventualforpligtelser og sikkerhedsstillelser	22
Eventualaktiver	23
Basiskapital	24
Årets realiserede resultat	25
Skyggekonto	26
Transaktioner med nærtstående parter	27
Afkast i procent og risiko for markedsrenteprodukter	28
Specifikation af aktiver og deres afkast til markedsværdi	29
Følsomhed over for risici	30
Risikooplysninger	31
Anvendt regnskabspraksis	32

Egenkapitalopgørelse

EGENKAPITALOPGØRELSE

(1.000 kr.)	Note	Koncern		Pensionskassen	
		2016	2015	2016	2015
Vedtægtsmæssige henlæggelser					
Saldo pr. 1.1.		6.592.870	6.499.813	6.592.870	6.499.813
Overført fra årets resultat		398.426	218.233	398.426	218.233
Korrektion som følge af ny regnskabsbekendtgørelse		0	-124.800	0	-124.800
Egenkapitaludlodning		-860	-376	-860	-376
Korrigerede vedtægtsmæssige henlæggelser 1. januar		6.990.436	6.592.870	6.990.436	6.592.870
Overført overskud					
Saldo pr. 1.1.		398.426	218.233	398.426	218.233
Overført til vedtægtsmæssige henlæggelser		-398.426	-218.233	-398.426	-218.233
Årets totalindkomst		426.662	398.426	426.662	398.426
I alt		426.662	398.426	426.662	398.426
Den sociale fond					
Saldo pr. 1.1.		8.083	8.083	8.083	8.083
Ændring		200	0	200	0
I alt		8.283	8.083	8.283	8.083
Egenkapital i alt		7.425.381	6.999.379	7.425.381	6.999.379

Der henvises til note 26 for oplysning om skyggekonto.

Noter

(mio.kr.)	2016	2015*	2014*	2013*	2012*
1. Femårsoversigt					
KONCERN					
Medlemsbidrag	896,8	861,5	811,5	790,6	769,9
Investeringsafkast	2.324,9	1.746,7	2.611,8	2.385,0	3.213,9
Pensionsydelser	-1.366,7	-1.322,3	-1.358,9	-1.269,8	-1.194,8
Pensionsmæssige driftsomkostninger	-17,5	-20,3	-18,8	-17,5	-21,0
Pensionsteknisk resultat	29,5	107,9	-228,2	171,8	153,9
Årets resultat	426,7	398,4	218,3	566,1	665,9
Årets totalindkomst	426,7	398,4	218,3	566,1	668,5
Pensionshensættelser	29.958,4	28.722,7	27.735,3	26.094,9	24.917,0
Egenkapital	7.425,4	6.999,4	6.726,1	6.520,3	5.968,4
Aktiver	38.503,6	36.549,5	36.277,6	33.594,0	32.337,3
PENSIONS KASSEN					
Medlemsbidrag	896,8	861,5	811,5	790,6	769,9
Investeringsafkast	2.324,9	1.746,7	2.611,8	2.385,0	3.213,9
Pensionsydelser	-1.366,7	-1.322,3	-1.358,9	-1.269,8	-1.194,8
Pensionsmæssige driftsomkostninger	-17,5	-20,3	-18,8	-17,5	-21,0
Pensionsteknisk resultat	29,5	107,9	-228,2	171,8	153,9
Årets resultat	426,7	398,4	218,3	566,1	665,9
Årets totalindkomst	426,7	398,4	218,3	566,1	668,5
Pensionshensættelser	29.958,4	28.722,7	27.735,3	26.094,9	24.917,0
Egenkapital	7.425,4	6.999,4	6.726,1	6.520,3	5.968,4
Aktiver	38.489,5	36.534,9	36.292,0	33.579,9	32.318,9
*Nøgletallet for 2016 er ikke sammenligneligt med tidligere år som følge af implementering af ny regnskabsbekendtgørelse. Der henvises i øvrigt til anvendt regnskabspraksis.					

Noter

PENSIONSKASSEN	2016	2015	2014	2013	2012
2. Nøgletal					
Afkastnøgletal					
Afkast på gennemsnitsrenteprodukter (N1)*	6,7%	5,1%	8,1%	7,8%	11,4%
Afkast på markedsrenteprodukter (N2) */**	6,9%	-	-	-	-
Risiko på markedsrenteprodukter (N3) **	3,0	-	-	-	-
Omkostningsnøgletal					
Omkostningsprocent af hensættelser (N4)*	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
Omkostninger pr. medlem, kr. (N5)	678	822	747	764	963
Forrentningsnøgletal					
Egenkapitalforrentning efter skat (N6)	5,9%	5,8%	3,3%	9,1%	11,8%
Forrentning af overskudskapital (N7)	-	-	-	-	-
Konsolideringsnøgletal					
Solvensdækning (N8)*/*** - urevideret	282%	964%	783%	884%	799%
*Nøgletallet for 2016 er ikke sammenligneligt med tidligere år som følge af implementering af ny regnskabsbekendtgørelse. Der henvises i øvrigt til anvendt regnskabspraksis.					
**Det er ikke praktisk muligt at foretage beregning af nøgletallet for tidligere år som følge af implementering af ny regnskabsbekendtgørelse.					
***Solvensdækning (urevideret)					
Nøgletallet solvensdækning er undtaget fra kravet om revision, jf. bekendtgørelse nr. 937 af 27. juli 2015 om finansielle rapporter for forsikringselskaber og tværgående pensionskasser og er dermed ikke revideret. Nøgletallet 2016 er beregnet med baggrund i kapitalkravet for Solvens II. For tidligere år er det beregnet med baggrund i kapitalkravet for Solvens I.					

Noter

(1.000 kr.)	Koncern		Pensionskassen	
	2016	2015	2016	2015
3. Medlemsbidrag				
Ordinære bidrag	931.533	882.090	931.533	882.090
Indskud	249.466	304.563	249.466	304.563
Overført til markedsrenteprodukter	-211.113	-255.486	-211.113	-255.486
	969.886	931.167	969.886	931.167
Arbejdsmarkedsbidrag	-73.060	-69.666	-73.060	-69.666
I alt	896.826	861.501	896.826	861.501
Bidrag, ordninger tegnet som led i ansættelsesforhold	749.173	716.950	749.173	716.950
Bidrag, individuelt tegnede ordninger	220.713	214.217	220.713	214.217
I alt	969.886	931.167	969.886	931.167
Bidrag fordelt efter medlemmernes bopæl:				
Danmark	950.053	915.021	950.053	915.021
Andre EU-lande	9.793	12.189	9.793	12.189
Øvrige lande	10.040	3.957	10.040	3.957
I alt	969.886	931.167	969.886	931.167
Antal ordninger, tegnet som led i ansættelsesforhold	21.608	20.708	21.608	20.708
Antal ordninger, individuelt tegnede ordninger	3.508	3.313	3.508	3.313
I alt	25.116	24.021	25.116	24.021
4. Renteindtægter og udbytter mv.				
Renter				
Renteindtægter, danske obligationer	161.841	174.269	161.842	174.269
Renteindtægter, danske indeksobligationer	10.758	9.296	10.758	9.296
Indeksregulering	2.742	3.908	2.742	3.908
Renteindtægter, udenlandske obligationer	54.709	103.124	54.709	103.124
Renteindtægter, andre	2.626	869	2.620	1.816
I alt	232.676	291.466	232.671	292.413
Udbytte af aktier mv.				
Danske aktier	112.294	73.931	112.294	73.931
Udenlandske aktier	585.634	455.548	585.634	455.548
I alt	697.928	529.479	697.928	529.479
Renter og udbytter mv. i alt	930.604	820.945	930.599	821.892

Noter

(1.000 kr.)	Koncern		Pensionskassen	
	2016	2015	2016	2015
5. Kursreguleringer				
Investeringsejendomme	89.953	178.664	78.336	112.026
Kapitalandele	-340.811	-16.229	-340.811	-22.914
Investeringsforeningsandele	1.220.925	1.075.103	1.220.924	1.075.103
Danske obligationer	152.643	-176.461	139.010	-176.461
Indeksobligationer	38.519	-259	38.519	-259
Udenlandske obligationer	-39.802	-41.759	-39.802	-41.759
Finansielle instrumenter, renteswaptioner, valutaafdækning og futures	-148.167	-1.048.284	-148.167	-1.048.284
I alt	973.260	-29.225	948.009	-102.548
6. Administrationsomkostninger				
Personaleudgifter	-24.053	-25.149	-24.053	-25.149
Andre administrationsomkostninger	-16.891	-3.905	-16.891	-3.905
Forvaltningsafgifter og handelsomkostninger	-6.985	-23.308	-6.359	-22.705
I alt	-47.929	-52.362	-47.303	-51.759
Administrationsomkostninger er fordelt på følgende måde:				
Administrationsomkostninger i forbindelse med investeringsvirksomhed				
	-30.408	-32.014	-29.782	-31.411
Pensionsmæssige driftsomkostninger				
	-17.521	-20.348	-17.521	-20.348
I alt	-47.929	-52.362	-47.303	-51.759
Personaleudgifter specificeres således:				
Løn og vederlag	-19.318	-20.567	-19.318	-20.567
Pensionsbidrag	-1.854	-1.946	-1.854	-1.946
Andre udgifter til social sikring	-136	-170	-136	-170
Lønsumsafgift	-2.744	-2.466	-2.744	-2.466
I alt	-24.052	-25.149	-24.052	-25.149
Gennemsnitligt antal beskæftigede	21	22	21	22

Noter

(1.000 kr.)	Koncern		Pensionskassen	
	2016	2015	2016	2015
6. Administrationsomkostninger (fortsat)				
Vederlag til direktion (Torben Visholm):				
Løn og vederlag	-1.221	-1.032	-1.221	-1.032
Pensionsbidrag	-131	-64	-131	-64
I alt	-1.352	-1.096	-1.352	-1.096
Vederlag til direktion (Søren Kolbye Sørensen):				
Løn og vederlag	-1.089	-1.226	-1.089	-1.226
Pensionsbidrag	-128	-183	-128	-183
I alt	-1.217	-1.409	-1.217	-1.409

Torben Visholm er fratrædt som administrerende direktør pr. 31. december 2016. Det samlede omkostningsførte vederlag i 2016 udgør 2,1 mio. kr. Det ordinære vederlag, som er udbetalt i 2016, udgør 1,4 mio. kr. De resterende 0,7 mio. kr. udbetales i 2017.

Der er ikke aftalt bonusprogrammer, anden variabel vederlæggelse eller særlige pensionsforpligtelser for direktionen. Direktionen kan opsiges med 12 måneders varsel fra pensionskassens side.

DIP's investeringschef, ansvarshavende aktuar, CFO samt medarbejdere i investeringsafdelingen er identificeret som pensionskassens risikotagere, idet de har en væsentlig indflydelse på virksomhedens risikoprofil.

Vederlag til risikotagere:				
Løn og vederlag*	-5.120	-8.237	-5.120	-8.237
I alt	-5.120	-8.237	-5.120	-8.237

* 2016: Løn og vederlag til 11 medarbejdere (2015: 13 medarbejdere).

Vederlag til bestyrelse:				
Peter Falkenham, formand	-300	-300	-300	-300
Peter Løchte Jørgensen, næstformand	-129	-100	-129	-100
Frida Frost (tiltrædt juni 2016)	-58	0	-58	0
Søren Vang Fischer (tiltrædt juli 2016)	-50	0	-50	0
Jens Otto Veile *	-150	-150	-150	-150
Torben Arnbjerg-Nielsen (fratrædt maj 2016)	-63	-150	-63	-150
Thomas Damkjær Petersen (fratrædt juni 2016)	-50	-71	-50	-71
Sara Grex (fratrædt april 2015)	0	-29	0	-29
I alt	-800	-800	-800	-800

Bestyrelsens medlemmer er alle medlem af revisionsudvalget.

*Formand for revisionsudvalget modtager et årligt honorar på 50 t.kr., mens honorar til øvrige medlemmer af revisionsudvalget udgør 0 t.kr.

Der er ingen variabel aflønning.

Honorar til generalforsamlingsvalgt revisor Ernst & Young

Godkendt Revisionspartnerselskab

Lovpligtig revision af årsregnskabet	-426	-562	-344	-475
Andre erklæringsopgaver med sikkerhed	-88	-163	-88	-163
Skatterådgivning	-13	-7	-13	-7
Andre rådgivningsopgaver	-358	-80	-358	-80
I alt	-885	-812	-803	-725

Noter

(1.000 kr.)	Koncern		Pensionskassen	
	2016	2015	2016	2015
7. Pensionsafkastskat				
Pensionsafkastskat - individuel	-163.564	-177.539	-163.564	-177.539
Pensionsafkastskat - institut	-179.851	-59.258	-179.851	-59.258
Regulering af pensionsafkastskat for tidligere år	-6.172	10.006	-6.172	10.006
I alt	-349.587	-226.791	-349.587	-226.791
Skattesats	15,3%	15,3%	15,3%	15,3%
8. Pensionsydelser				
Alderspension	-1.031.469	-1.016.947	-1.031.469	-1.016.947
Invalidepension	-23.349	-21.863	-23.349	-21.863
Ægtefællepensioner	-195.751	-194.143	-195.751	-194.143
Børnepensioner	-8.285	-9.087	-8.285	-9.087
Ratepensioner	-3.922	-2.367	-3.922	-2.367
Løbende pensioner	-1.262.776	-1.244.407	-1.262.776	-1.244.407
Engangsydelser ved pensionering	-23.804	-37.375	-23.804	-37.375
Udtrædelsesgodtgørelser	-96.456	-58.603	-96.456	-58.603
Udbetalt fra markedsrenteprodukter	36.294	32.977	36.294	32.977
Forsikringspræmier	-20.501	-15.450	-20.501	-15.450
I alt	-1.367.243	-1.322.858	-1.367.243	-1.322.858
9. Ændring i hensættelser for markedsrenteprodukter				
Rentetilskrivning	-56.110	-77.507	-56.110	-77.507
Pensionsafkastskat	8.533	12.844	8.533	12.844
Regulering	-968	-573	-968	-573
Administrationsomkostninger	809	723	809	723
I alt	-47.736	-64.513	-47.736	-64.513

Noter

(1.000 kr.)	Koncern		Pensionskassen	
	2016	2015	2016	2015
10. Software				
Anskaffelsessum pr. 1.1.	28.324	25.087	28.324	25.087
Årets tilgang	571	3.237	571	3.237
Anskaffelsessum pr. 31.12.	28.895	28.324	28.895	28.324
Afskrivninger pr. 1.1.	26.055	21.871	26.055	21.871
Årets afskrivninger	1.291	4.184	1.291	4.184
Afskrivninger pr. 31.12.	27.346	26.055	27.346	26.055
Regnskabsmæssig værdi pr. 31.12.	1.549	2.269	1.549	2.269
11. Driftsmidler				
Anskaffelsessum pr. 1.1.	3.238	3.238	3.238	3.238
Årets tilgang	510	0	510	0
Årets afgang	-505	0	-505	0
Anskaffelsessum pr. 31.12.	3.243	3.238	3.243	3.238
Afskrivninger pr. 1.1.	3.091	2.721	3.091	2.721
Årets afskrivninger	198	370	198	370
Årets afgang	-505	0	-505	0
Afskrivninger pr. 31.12.	2.784	3.091	2.784	3.091
Regnskabsmæssig værdi pr. 31.12.	459	147	459	147

Noter

(1.000 kr.)	Koncern		Pensionskassen	
	2016	2015	2016	2015
12. Investeringsejendomme				
Anskaffelsessum pr. 1.1.	727.791	724.274	406.731	403.766
Årets tilgang	5.444	7.423	4.341	6.871
Årets afgang	-2.834	-3.906	-2.834	-3.906
Anskaffelsessum pr. 31.12.	730.401	727.791	408.238	406.731
Opskrivninger pr. 1.1.	1.206.023	1.030.384	907.388	798.387
Årets opskrivning	100.922	178.664	89.305	112.026
Tilbageførte opskrivninger	-10.969	-3.025	-10.969	-3.025
Opskrivninger pr. 31.12	1.295.976	1.206.023	985.724	907.388
Investeringsejendomme før markedsrenteprodukter	2.026.377	1.933.814	1.393.962	1.314.119
Markedsrenteprodukter	-83.762	-76.876	-57.807	-49.406
Regnskabsmæssig værdi pr. 31.12.	1.942.615	1.856.938	1.336.155	1.264.713
Vægtet gennemsnit af afkastprocenter, bolig	2,9%	3,0%	2,8%	2,8%
Vægtet gennemsnit af afkastprocenter, erhverv	5,0%	4,5%	4,3%	4,5%

Værdiansættelse af ejendommene er fastsat med støtte i mæglervurderinger indhentet fra ekstern mægler.

13. Kapitalandele i tilknyttede virksomheder

Kapitalandele i tilknyttede virksomheder før markedsrenteprodukter	823.192	605.479
Markedsrenteprodukter	-34.137	-22.764
Regnskabsmæssig værdi pr. 31.12.	789.055	582.715

Selskab	Hjemsted	Andel af kapitalen	Resultat iflg. seneste årsrapport	Egenkapital iflg. seneste årsrapport
Ejendomsselskabet DIP A/S	København	100,00%	25.279	622.929
Carl RE Holding P/S *	Frederiksberg	100,00%	14.319	191.791
Carl RE Holding Komplementar ApS *	Frederiksberg	100,00%	10	60
Pension Private Equity I K/S	København	100,00%	784	8.674

* Resultat og egenkapital i henhold til seneste perioderapportering.

De tilknyttede virksomheder beskæftiger sig med investering i ejendomme samt børsnoterede- og unoterede aktier.

Noter

(1.000 kr.)	Koncern		Pensionskassen	
	2016	2015	2016	2015
14. Kapitalandele i associerede virksomheder				
Kapitalandele i associerede virksomheder før				
markedsrenteprodukter	5.849.422	6.192.741	5.849.422	6.192.741
Markedsrenteprodukter	-242.569	-232.825	-242.569	-232.825
Regnskabsmæssig værdi pr. 31.12.	5.606.853	5.959.916	5.606.853	5.959.916

Selskab	Hjemsted	Andel af kapitalen	Resultat iflg. seneste årsrapport	Egenkapital iflg. seneste årsrapport
IFI Holding A/S, København (Holdingselskab for Irish Forestry Investments Ltd.)	København	33%	5.599	45.215
Pension Private Equity ApS	København	50%	16	350
Pension Private Equity II K/S	København	40%	3.539	56.053
Altius Private Equity Fund LP *	England	25%	-34.599	410.165
Altius Private Equity Fund II LP*	England	25%	9.514	310.683
EMD Invest Danske Aktier I *	København	31%	-139.452	1.485.574
EMD Invest Danske Aktier II */**	København	61%	43.731	2.327.612
EMD Invest Eur Aktier */**	København	71%	23.979	2.086.348
Schroeder US Small Cap *	København	56%	575.727	3.074.252
EMD Inv. Gl.Akt.II (Blackrock) *	København	37%	207.248	2.117.783
EMD Inv.Globale Akt.III (GSAM) *	København	37%	111.840	1.381.448
P + I/S **	København	50%	-10	490
Pplus Re Holding K/S*	København	35%	-11	188.989
Pplus Re Komplementar ApS*	København	35%	-11	39
Pplus Re Capital A/S *	København	35%	-7.241	830.320

* Resultat og egenkapital i henhold til seneste peroderapportering.

** Fælles ledet virksomhed, hvor DIP har ikke bestemmende indflydelse.

De associerede og fælles ledede virksomheder beskæftiger sig med administration, investering i ejendomme og unoterede aktier.

15. Øvrige investeringsaktiver og derivater

Renteswaps	-135.794	-143.204	-135.794	-143.204
Aktieoptionskontrakter/aktiefutures	5.305	-26.901	5.305	-26.901
Valutaterminsforretninger	-536.371	-147.332	-536.371	-147.332
	-666.860	-317.437	-666.860	-317.437
Markedsrenteprodukter	-120	0	-120	0
Regnskabsmæssig værdi i alt pr. 31.12.	-666.980	-317.437	-666.980	-317.437
Indregnet i balancen:				
Øvrige investeringsaktiver og derivater (aktiver)	2.773	8.333	2.773	8.333
Øvrige investeringsaktiver og derivater (passiver)	-669.753	-325.770	-669.753	-325.770
I alt	-666.980	-317.437	-666.980	-317.437
Markedsværdi af obligationer afgivet som sikkerhedsstillelse til modparter	-768.801	-267.229	-768.801	-267.229

Noter

(1.000 kr.)	Koncern		Pensionskassen	
	2016	2015	2016	2015

15. Øvrige investeringsaktiver og derivater (fortsat)

Pensionskassen benytter swaps til at påtage sig særlige risici, fx. spændrisici. De er med til at understøtte pensionskassens investeringsprincipper og har til formål at bidrage med afkast, der diversificerer pensionskassens balance yderligere.

Pensionskassen benytter aktiefutures til at justere den overordnede aktieeksponering og/eller til at flytte eksponering mellem regioner. Rentefutures bruges hovedsageligt til at styre varigheden i obligationsporteføljen.

Pensionskassen afdækker valutarisikoen på de udenlandske aktiver ved at sælge valuta på termin i de mest betydende valutaer.

16. Investeringsaktiver tilknyttet markedsrenteprodukter

Investeringsejendomme	83.762	71.876	57.806	49.406
Kapitalandele i tilknyttede virksomheder	-	-	34.137	22.764
Udlån til tilknyttede virksomheder	-	-	42	0
Kapitalandele i associerede virksomheder	242.569	232.825	242.569	232.825
Udlån til associerede virksomheder	7.745	0	7.745	0
Kapitalandele	137.556	99.938	129.333	99.644
Investeringsforeningsandele	708.650	607.081	708.650	607.081
Obligationer	396.616	346.105	396.616	346.105
Indlån i kreditinstitutter	8.046	4.684	8.046	4.684
Afledte finansielle instrumenter	120	0	120	0
Regnskabsmæssig værdi pr. 31.12.	1.585.064	1.362.509	1.585.064	1.362.509

17. Den sociale fond

Bogført værdi 1. januar	8.083	8.083	8.083	8.083
Ændring	200	0	200	0
Regnskabsmæssig værdi pr. 31.12.	8.283	8.083	8.283	8.083

18. Pensionshensættelser, gennemsnitsrenteprodukter

Pensionshensættelser pr. 1.1	27.235.195	26.659.404	27.235.195	26.659.404
Korrektion som følge af ny regnskabsbekendtgørelse	124.800	-	124.800	-
Korrigerede pensionshensættelser pr. 1.1	27.359.995	26.659.404	27.359.995	26.659.404
Kollektivt bonuspotentiale primo	-4.747.506	-4.121.252	-4.747.506	-4.121.252
Akkumuleret værdiregulering primo	-1.370.228	-1.926.595	-1.370.228	-1.926.595
Retrospektive hensættelser pr. 1.1	21.242.261	20.611.557	21.242.261	20.611.557
Medlemsbidrag	896.826	861.501	896.826	861.501
Rentetilskrivning	955.066	995.779	955.066	995.779
Pensionsydelse	-1.367.243	-1.307.408	-1.367.243	-1.307.408
Administrationsomkostninger	-20.088	28.450	-20.088	28.450
Risikoresultat efter tilskrivning af risikobonus	35.290	52.579	35.290	52.579
Udlodning fra egenkapital	0	376	0	376
Regulering	-968	-573	-968	-573
Retrospektive hensættelser pr. 31.12.	21.741.144	21.242.261	21.741.144	21.242.261
Akkumuleret værdiregulering ultimo	1.598.699	1.363.993	1.598.699	1.363.993
Kollektivt bonuspotentiale ultimo	5.033.306	4.628.941	5.033.306	4.628.941
Pensionshensættelser, gennemsnitsrenteprodukter i alt pr. 31.12.	28.373.149	27.235.195	28.373.149	27.235.195

Noter

(1.000 kr.)	Koncern		Pensionskassen	
	2016	2015	2016	2015

18. Pensionshensættelser, gennemsnitsrenteprodukter (fortsat)

Afkastprocent* for rentegrupper specificeres således:

Rentegruppe RG1G1	6,6%	-	6,6%	-
Rentegruppe RG1G2	6,6%	-	6,6%	-
Rentegruppe RG1G3	6,6%	-	6,6%	-
Rentegruppe RG1G4	6,7%	-	6,7%	-
Rentegruppe RG1G5	6,7%	-	6,7%	-
Rentegruppe RG1G6	6,7%	-	6,7%	-
Rentegruppe RG1G7	6,7%	-	6,7%	-
Rentegruppe RG1G8	6,7%	-	6,7%	-
Rentegruppe RG1	6,6%	-	6,6%	-
Rentegruppe RG2	6,6%	-	6,6%	-
Rentegruppe RG3	6,6%	-	6,6%	-
Rentegruppe RG4	6,6%	-	6,6%	-

*Det er ikke praktisk muligt at foretage beregning af nøgletallet for tidligere år som følge af implementering af ny regnskabsbekendtgørelse.

Bonusgrad for rentegrupper specificeres således:

Rentegruppe RG1G1	24,1%	12,1%	24,1%	12,1%
Rentegruppe RG1G2	0,0%	5,3%	0,0%	5,3%
Rentegruppe RG1G3	26,1%	24,2%	26,1%	24,2%
Rentegruppe RG1G4	30,1%	26,3%	30,1%	26,3%
Rentegruppe RG1G5	22,9%	22,2%	22,9%	22,2%
Rentegruppe RG1G6	21,1%	20,6%	21,1%	20,6%
Rentegruppe RG1G7	17,9%	18,5%	17,9%	18,5%
Rentegruppe RG1G8	11,1%	11,3%	11,1%	11,3%
Rentegruppe RG1	27,4%	22,1%	27,4%	22,1%
Rentegruppe RG2	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Rentegruppe RG3	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Rentegruppe RG4	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Forrentning af kundemidler efter omkostninger før skat*

Forrentning af kundemidler efter omkostninger før skat - markedsrente*

*Det er ikke praktisk muligt at foretage beregning af nøgletallet for tidligere år som følge af implementering af ny regnskabsbekendtgørelse.

	Omkostnings- bidrag efter tilskrivning af omkostnings- bonus	Årets forsikrings- mæssige driftsomkost- ninger	Omkostnings- resultat	Omkostnings- resultat (i %)
Omkostningsgruppe 1	20.088	16.713	3.375	0,0%

	Risikoresultat efter tilskriv- ning af risiko- bonus	Risikoresultat efter tilskriv- ning af risiko- bonus (i %)
Risikogruppe 1	-33.917	-0,1%
Risikogruppe 2	-434	0,0%
Risikogruppe 3	-995	0,0%
Risikogruppe 4	135	0,0%
Risikogruppe 5	-79	0,0%

*Det er ikke praktisk muligt at foretage beregning af nøgletallet for tidligere år som følge af implementering af ny regnskabsbekendtgørelse.

Noter

(1.000 kr.)

18. Pensionshensættelser, gennemsnitsrenteprodukter (fortsat)

	Garanterede ydelser	Risikomargen	Individuelt bonus-	Kollektivt bonus- potentiale
2016				
Rentegruppe RG1G1	56.320	472	0	6.786
Rentegruppe RG1G2	653.094	21.457	0	0
Rentegruppe RG1G3	3.063.274	9.361	0	705.564
Rentegruppe RG1G4	5.314.251	24.848	438.380	1.736.543
Rentegruppe RG1G5	3.824.941	31.020	1.278.313	1.174.106
Rentegruppe RG1G6	2.076.956	34.503	2.229.877	915.984
Rentegruppe RG1G7	258.974	17.568	1.602.885	335.504
Rentegruppe RG1G8	-49.659	5.496	610.582	62.992
Rentegruppe 1	108.718	934	0	27.816
Rentegruppe 2	70.660	4.168	0	0
Rentegruppe 3	192.351	10.875	0	0
Rentegruppe 4	1.375.688	73.537	0	0
Risikogrube 3	0	0	0	60.026
Risikogrube MIP	0	0	0	147
Omkostningsgruppe 1	0	0	0	7.837
I alt	16.945.568	234.239	6.160.037	5.033.305

Ovenstående noteoplysninger er identiske for koncernen.

	Garanterede ydelser	Risikomargen	Individuelt bonus-	Kollektivt bonus- potentiale
2015				
Rentegruppe RG1G1	72.788	-	0	5.391
Rentegruppe RG1G2	776.569	-	0	29.505
Rentegruppe RG1G3	3.323.605	-	0	745.558
Rentegruppe RG1G4	5.933.854	-	0	1.553.679
Rentegruppe RG1G5	4.758.457	-	0	1.054.665
Rentegruppe RG1G6	3.952.024	-	0	808.130
Rentegruppe RG1G7	1.632.036	-	0	300.276
Rentegruppe RG1G8	433.395	-	0	48.155
Rentegruppe 1	106.439	-	0	21.567
Rentegruppe 2	65.045	-	0	0
Rentegruppe 3	157.979	-	0	0
Rentegruppe 4	1.394.063	-	0	0
Risikogrube 3	0	-	0	57.763
Risikogrube MIP	0	-	0	11
Risikogrube MIP (A)	0	-	0	17
Omkostningsgruppe 1	0	-	0	4.224
I alt	22.606.254	-	0	4.628.941

Ovenstående noteoplysninger er identiske for koncernen.

Rentegrupperne 1, 2, 3 og 4 er medlemmerne på regulativ 1 og 2 med grundlagsrenter i mellem 0 og 4,25 pct. Grundlagene kan ændres i henhold til pensionskassens vedtægt. Medlemmer på regulativ 1 og 2 har samme risikogrupper.

Rentegrupperne "RG1Gx" er medlemmerne på regulativ 3 og 4 inddelt efter alder. Alle medlemmer har grundlagsrente på 0,5 pct. Grundlagene kan ændres i henhold til regulativerne. Medlemmer på regulativ 3 og 4 har samme risikogrupper.

DIPs markedsrenteprodukter er fordelt på 3 profiler; DIP Vælger, ObligationsMax og AktieMax, og er rene markedsrenteprodukter, hvor medlemmerne bærer hele risikoen.

Alle medlemmer har samme omkostningsgruppe.

Noter

(1.000 kr.)	Koncern		Pensionskassen	
	2016	2015	2016	2015
19. Hensættelser til markedsrenteprodukter				
Bogført værdi pr. 1.1	1.362.509	1.075.488	1.362.509	1.075.488
Årets ændring	222.555	287.021	222.555	287.021
Regnskabsmæssig værdi pr. 31.12.	1.585.064	1.362.509	1.585.064	1.362.509
Pensionshensættelser 1. januar	1.362.509	1.075.488	1.362.509	1.075.488
Retrospektive hensættelser 1. januar	1.362.509	1.075.488	1.362.509	1.075.488
Bruttopræmier	211.113	255.486	211.113	255.486
Rentetilskrivning	47.577	64.663	47.577	64.663
Pensionsydelse	-36.294	-32.977	-36.294	-32.977
Omkostningstillæg efter tilskrivning af omkostningsbonus	-809	-724	-809	-724
Overført fra gennemsnitsrente	968	573	968	573
Retrospektive hensættelser 31. december	1.585.064	1.362.509	1.585.064	1.362.509
Regnskabsmæssig værdi pr. 31.12.	1.585.064	1.362.509	1.585.064	1.362.509
Forrentning sker med DIP's faktiske afkast efter pensionsafkastskat og er således ikke tegnet med garanti baseret på en minimumsforrentning.				
20. Investeringsejendomme, gæld				
Forfalder mere end 5 år efter balancetidspunktet	166	380	166	380
21. Anden gæld				
Køb værdipapirer (repo og uafviklede handler)	1.207	161.414	1.207	161.414
Andet	65.272	51.599	51.241	37.062
I alt	66.479	213.013	52.448	198.476

Noter

(1.000 kr.)	Koncern		Pensionskassen	
	2016	2015	2016	2015
22. Eventualforpligtelser og sikkerhedsstillelser				
Registrede aktiver aflagt til sikkerhed for pensionsmæssige hensættelser:				
Statsobligationer	2.823.226	2.555.464	2.823.226	2.555.464
Erhvervsobligationer	4.470.674	4.677.008	4.470.674	4.677.008
Kapitalandele	563.677	389.883	563.677	389.883
Kollektive investeringsinstitutter	20.715.551	19.119.320	20.715.551	19.119.320
Sikrede værdipapirer	923.061	1.420.802	923.061	1.420.802
Kontanter og indskud	140.578	188.364	140.578	188.364
Materielle anlægsaktiver	1.155.298	1.061.750	1.155.298	1.061.750
I alt	30.792.065	29.412.591	30.792.065	29.412.591
Beholdning af tinglyste ejerpantebreve i pensionskassens ejendomme	248.000	248.000	248.000	248.000
Bogført værdi af ejendomme med pant	957.208	951.289	957.208	951.289
Obligationer aflagt til sikkerhed for markedsværdi for finansielle kontrakter	768.801	301.208	768.801	301.208
Investeringstilsagn afgivet til Private Equity, ejendomsfonde og andre alternative investeringer	2.698.527	2.962.830	2.698.527	2.962.830
På ejendommene hviler en momsreguleringsforpligtelse på	1.317	1.490	1.317	1.490
Der er frem til 1. juli 2022 indgået lejeaftale med PKA Ejendomme I/S vedrørende pensionskassens lokaler beliggende i Flintholm Company House, Dirch Passers Allé, 2000 Frederiksberg.				
Lejeforpligtelse Flintholm Company House	7.213	7.955	7.213	7.955

SKAT har foretaget en gennemgang af pensionskassens PAL-skat for indkomstårene 2012 og 2013. SKAT har opkrævet 15 mio. kr. på baggrund af de ændrede ansættelser. Pensionskassen er ikke enig i de foretagne korrektioner og har anket afgørelsen. I årsrapporten er der ikke foretaget regulering af pensionskassens omkostningsførte PAL-skat på baggrund af et konkret skøn af sagens udfald. Skønnet er behæftet med usikkerhed, som ikke vurderes som væsentligt for regnskabsaflæggelsen. Det forventes, at SKAT påbegynder sagsbehandling i foråret 2017.

Noter

(1.000 kr.)	Koncern		Pensionskassen	
	2016	2015	2016	2015

23. Eventualaktiver

Pensionskassen har rejst et krav over for SKAT som følge af EU-Domstolens afgørelse i relation til ATP-sagen. Kravet vedrører momsfrigørelse for forvaltning af pensionselskaber. Som følge af manglende praksis på området er det uvist, i hvilket omfang pensionskassen får medhold, og i givet fald hvornår pensionskassen modtager refusion. Det er ikke muligt at indregne noget beløb i relation hertil i årsrapporten.

24. Basiskapital

Egenkapital	7.425.381	6.999.379	7.425.381	6.999.379
Immaterielle aktiver	-1.549	-3.216	-1.549	-3.216
Basiskapital	7.423.832	6.996.163	7.423.832	6.996.163

25. Årets realiserede resultat

Realiseret resultat kan specificeres således:

Egenkapitalens andel	397.208	290.549	397.208	290.549
Medlemmernes andel	1.636.980	1.743.843	1.636.980	1.743.843

Realiseret resultat i alt	2.034.188	2.034.392	2.034.188	2.034.392
----------------------------------	------------------	------------------	------------------	------------------

Medlemmernes andel af realiseret resultat er anvendt til:

Tilskrevet depoterne	1.115.513	898.984	1.115.513	898.984
Gruffeforsikringer	20.501	15.450	20.501	15.450
Medlemmernes andel af årets institut-PAL	185.895	213.946	185.895	213.946
Henlagt til kollektivt bonuspotentiale	285.799	507.689	285.799	507.689
Overført til skyggekonto inkl. forrentning	29.272	107.774	29.272	107.774

Medlemmernes andel i alt	1.636.980	1.743.843	1.636.980	1.743.843
---------------------------------	------------------	------------------	------------------	------------------

Årets resultat fremkommer således:

Egenkapitalens andel af realiseret resultat	397.208	290.549	397.208	290.549
Overført til skyggekonto inkl. forrentning	29.272	107.773	29.272	107.773
Genforsikringsresultat	181	104	181	104

Årets resultat	426.661	398.426	426.661	398.426
-----------------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Noter

(1.000 kr.)	Koncern		Pensionskassen	
	2016	2015	2016	2015
26. Skyggekonto				
Skyggekonto pr. 1.1.	447.588	532.671	447.588	532.671
Korrektion som følge af ny regnskabsbekendtgørelse	124.800	-	124.800	-
Korrigeret skyggekonto pr. 1.1.	572.388	532.671	572.388	532.671
Overført fra medlemmer	-69.448	-142.690	-69.448	-142.690
Overført til medlemmer	34.412	34.917	34.412	34.917
Forrentning af skyggekonto	0	22.690	0	22.690
Nedskrivning af saldo som følge af ny kontributionsbekendtgørelse	-20.070	-	-20.070	-
Skyggekonto pr. 31.12.	517.282	447.588	517.282	447.588
Skyggekonto fordeles på:				
Egenkapitalens andel	517.282	447.588	517.282	447.588
Skyggekonto fordelt på kontributionsgrupper:				
Rentegruppe RG2	4.510	446	4.510	446
Rentegruppe RG3	70.891	42.543	70.891	42.543
Rentegruppe RG4	375.141	369.682	375.141	369.682
Rentegruppe RGDØD1	58.163	26.502	58.163	26.502
Rentegruppe RGDØD2	8.519	8.415	8.519	8.415
Rentegruppe MIP(A)	58	0	58	0
Skyggekonto pr. 31.12.	517.282	447.588	517.282	447.588

I henhold til §111 i Bekendtgørelse om finansielle rapporter for forsikringsselskaber og tværgående pensionskasser skal pensionskassen opgøre det forventede beløb fra skyggekontoen, som kan tilbageføres til basiskapitalen. Skyggekontoen kan tilbageføres til basiskapitalen, hvis der opnås positive realiserede resultater i de kontributionsgrupper, som har skyggekonto. Hvis der opnås tilstrækkelige positive realiserede resultater, kan hele skyggekontoen tilbageføres til basiskapitalen.

Ved overgang til den nye regnskabsbekendtgørelse er der indført en ny kontributionsbekendtgørelse, som medfører, at skyggekonti opbygget før 01.01.2016 skal afvikles over en 5-årig periode med minimum en femtedel årligt. Der er tilbagetalt 69,5 mio. kr. af skyggekontoen i 2016 grundet positivt realiseret resultat, hvilket er lavere end afviklingskravet på 89,5 mio. kr., og det er derfor nødvendigt at nedskrive skyggekontoen med yderligere 20,1 mio. kr.

Forventningen til positive realiserede resultater på Regulativ 1 og 2 er afhængig af investeringsstrategien og udviklingen i gruppernes risikoresultater. Bestyrelsen har til hver en tid mulighed for at tilpasse investeringsstrategien for de kontributionsgrupper, som i dag har opbygget skyggekontoen.

27. Transaktioner med nærtstående parter

Pensionskassen har transaktioner med tilknyttede, associerede og fællesledede virksomheder.

P+ I/S sælger varer og tjenesteydelser til pensionskassen. Vederlaget er fastsat på omkostningsdækkende basis.

Pensionskassen løser fælles administrative opgaver for koncernens ejendomsselskab. Vederlaget er fastsat på omkostningsdækkende basis.

Der er endvidere indgået aftale om forrentning af udlån og mellemværender mellem pensionskassen og koncernens ejendomsselskab på markedsbaserede vilkår.

Flere bestyrelsesmedlemmer har pensionsordninger i DIP i henhold til pensionskassens regulativer.

Informationer om løn og vederlag til bestyrelse og direktion fremgår af note 6.

Administrationsomkostninger fra P+ I/S	13.841	0
Administrationsvederlag til koncernens ejendomsselskaber	223	227
Renter af mellemregning	642	947
Leje af grund	5.130	5.130
Tilgodehavende hos tilknyttede virksomheder	10.207	23.481
Udlån til tilknyttede virksomheder	968	0
Udlån til associerede virksomheder	179.033	0
Renter af udlån	1.029	0

Noter

28. Afkast i procent og risiko for markedsrenteprodukter

Ikke livscyklus	Pct. af gennemsnitlige hensættelser	Afkast i pct.	Risiko
Produkter med høj risiko	8,4%	8,2%	4
Produkter med mellem risiko	90,9%	6,7%	3
Produkter med lav risiko	0,7%	4,8%	2

Noter

29. Specifikation af aktiver og deres afkast til markedsværdi

GENNEMSNI Pensionskassen (1.000 kr.)	Markedsværdi		Afkast før pensions- afkastskat og selskabsskat
	Primo	Ultimo	
Grunde og bygninger	2.588.672	3.351.114	16,2%
Noterede kapitalandele	14.347.483	14.738.767	9,9%
Unoterede kapitalandele	6.849.781	6.961.393	4,2%
Kapitalandele i alt	21.197.264	21.700.161	7,9%
Stats- og realkreditobligationer	7.581.812	8.202.645	3,7%
Indeksobligationer	1.068.341	1.065.577	4,8%
Kreditobligationer og emerging markets obligationer	2.110.010	2.051.323	13,0%
Andre obligationer	4.023	0	0,0%
Udlån mv.		179.033	0,0%
Obligationer og udlån i alt	10.764.186	11.498.578	5,2%
Dattervirksomheder	2.301	0	0,0%
Øvrige investeringsaktiver	114.081	186.823	-
Afledte finansielle instrumenter til sikring af nettoændringen af aktiver og forpligtelser	-317.470	-666.860	-
Investeringsaktiver i alt	34.349.034	36.069.816	6,7%

MARKEDSRENT Pensionskassen (1.000 kr.)	Markedsværdi		Afkast før pensions- afkastskat og selskabsskat
	Primo	Ultimo	
Grunde og bygninger	101.743	144.979	16,2%
Noterede kapitalandele	563.904	637.643	9,9%
Unoterede kapitalandele	269.219	301.170	4,2%
Kapitalandele i alt	833.123	938.813	7,9%
Stats- og realkreditobligationer	297.990	350.654	3,7%
Indeksobligationer	41.989	46.100	4,8%
Kreditobligationer og emerging markets obligationer	83.089	88.746	13,0%
Udlån mv.	0	7.745	0,0%
Obligationer og udlån i alt	423.068	493.246	5,2%
Dattervirksomheder	90	0	0,0%
Øvrige investeringsaktiver	4.484	8.026	-
Afledte finansielle instrumenter til sikring af nettoændringen af aktiver og forpligtelser	0	0	-
Investeringsaktiver i alt	1.362.509	1.585.064	6,9%

Afkast er beregnet som tidsvægtet afkast..

Værdien af valutaafdækningsinstrumenter indgår i posten "Afledte finansielle instrumenter til sikring af nettoændringen af aktiver og forpligtelser".

Noter

30. Følsomhed over for risici

	Påvirkning på
Rentestigning på 0,7-1,0 pct. point	-88
Rentefald på 0,7-1,0 pct. point	-153
Aktiekursfald på 12 pct.	-562
Ejendomsprisfald på 8 pct.	-77
Valukursrisiko (VaR 99 pct.)	-103
Tab på modparter 8 pct.	-164

31. Risikooplysninger

I beretningen er der redegjort for pensionskassens politikker samt styring af pensionskassens risici. Der henvises til afsnittet 'Risici og kapitalforhold' i ledelsesberetningen.

Note 32.

Anvendt regnskabspraksis

Generelt

Årsregnskabet er aflagt efter Lov om finansiel virksomhed, Finanstilsynets bekendtgørelse om finansielle rapporter for forsikringselskaber og tværgående pensionskasser og pensionskassens vedtægter.

Ændring i regnskabspraksis

I forbindelse med overgang til ny regnskabsbekendtgørelse pr. 1. januar 2016 er der sket ændring i anvendt regnskabspraksis, for så vidt angår metoder for indregning og måling vedrørende pensionshensættelser og overskudskapital.

Ændringen medfører, at der ved opgørelsen af pensionshensættelserne nu anvendes forudsætninger om medlemmers adfærd mht. genkøb og omskrivning til fripolice. I stedet for rentekurven opgjort af det danske finanstilsyn anvendes en rentekurve fastlagt af EIOPA til opgørelse af værdien af pensionskassens hensættelser. Særlige bonushensættelser indgår fremover under posten overskudskapital. Posteringen "fortjenstmargen på livsforsikringer og investeringskontrakter" er indført og dækker over nutidsværdien af pensionskassens endnu ikke indtjente fortjeneste til basiskapitalen. Fortjenstmargen forventes indregnet i resultatopgørelsen, i takt med at aftalerne afløber.

Balancen for 2015 er vist inklusive en forøgelse af pensionshensættelserne på 125 mio. kr., samt en reduktion af pensionskassens egenkapital på 125 mio. kr. Sammenligningstal for 2015 herudover og tidligere år samt hoved- og nøgletal er ikke tilrettet, da det ikke er praktisk muligt.

Den anvendte regnskabspraksis er i øvrigt uændret i forhold til sidste år, dog er præsentationen tilpasset for 2015 (nye og ændrede regnskabsposter).

Af nedenstående tabel fremgår ændringerne som følge af overgangen til ny regnskabsbekendtgørelse fra balancen pr. 31. december 2015 til balancen pr. 1. januar 2016.

Generelt om indregning og måling

Indtægter indregnes i resultatopgørelsen, i takt med de indtjenes. Herudover indregnes værdireguleringer af finansielle aktiver og forpligtelser, der måles til dagsværdi eller amortiseret kostpris i resultatopgørelsen, i den periode hvori de opstår.

Endvidere indregnes i resultatopgørelsen alle omkostninger, der er afholdt for at opnå årets indtjening herunder afskrivninger, nedskrivninger og hensatte forpligtelser samt tilbageførsler af beløb, der tidligere har været indregnet i resultatopgørelsen.

Aktiver indregnes i balancen, når det er sandsynligt, at fremtidige økonomiske fordele vil tilflyde pensionskassen, og aktivets værdi kan måles pålideligt.

Forpligtelser indregnes i balancen, når det er sandsynligt, at fremtidige økonomiske fordele vil fragå pensionskassen. Der indregnes en hensættelse, når der foreligger en retslig eller faktisk forpligtelse, og når det er sandsynligt, at forpligtelsen vil blive effektueret, og forpligtelsen kan måles pålideligt. Hensatte forpligtelser måles til ledelsens bedste skøn over det beløb, hvormed forpligtelsen forventes at kunne indfries.

Balance, mio. kr.	Balance 31.12.2015	Ny regnskabs- bekendtgørelse	Balance 01.01.2016
Egenkapital	7.124	-125	6.999
Kollektivt bonuspotentiale (overført til pensionshensættelser)	4.629	-4.629	0
Pensionshensættelser	22.606	4.754	27.360
Andre hensættelser	1.363	0	1.363
Pensionsmæssige hensættelser i alt	28.598	125	28.723

Indregning af finansielle aktiver og afledte finansielle instrumenter sker på handelsdagen. Indregning ophører, når retten til at modtage/afgive pengestrømme fra et finansielt aktiv eller passiv er udløbet, eller hvis den er overdraget, og pensionskassen i al væsentlighed har overført alle risici og afkast tilknyttet ejendomsretten.

Ved første indregning måles aktiver og forpligtelser til dagsværdi. Dog måles immaterielle og materielle aktiver på tidspunktet for første indregning til kostpris. Måling efter første indregning sker som beskrevet under de enkelte regnskabsposter.

På balancedagen omregnes monetære aktiver og forpligtelser i fremmed valuta. Ved omregning af beløb i balancen i fremmed valuta til danske kroner er anvendt balancedagens officielle valutakurs. Transaktioner i fremmed valuta i årets løb er omregnet til transaktionsdagens kurs. Såvel realiserede som urealiserede valutakursreguleringer indgår i resultatopgørelsen.

Regnskabsmæssige skøn

Ved regnskabsudarbejdelsen anvendes der skøn og vurderinger, som påvirker størrelsen af aktiver og forpligtelser og dermed resultatet i indeværende og kommende år. De væsentligste skøn og vurderinger vedrører fastsættelse af dagsværdi på investeringsejendomme, dagsværdi af kapitalandele, herunder noterede værdipapirer, ejendoms- og private-equity fonde, samt løbetidsafhængig diskonteringsrate og forudsætninger om invaliditet og dødelighed ved opgørelsen af pensions-hensættelser.

De anvendte skøn og vurderinger er baseret på forudsætninger, som ledelsen anser for forsvarlige, men som i sagens natur er behæftet med usikkerhed.

På baggrund af regnskabsbekendtgørelsens bilag 7 har ledelsen individuelt fastsat dagsværdien på ejendomme ud fra afkastprocenter og forventet driftsresultat for hver ejendom. Afkastprocenten afhænger af beliggenhed, ejendomstype og anvendelsesmuligheder, indretning og vedligeholdelsesstandard samt lejekontraktens løbetid, lejeregulering og lejernes bonitet. Til understøttelse af de fastsatte værdier er der indhentet mæglervurderinger.

Vurderingen af dagsværdi på investeringer i noterede værdipapirer og ejendomsfonde er baseret på seneste regnskab eller rapportering. Da rapportering ofte modtages med stor tidsmæssig forsinkelse, har ledelsen indhentet supplerende oplysninger om prisudviklingen siden den senest modtagne rapportering og frem til balancedagen for at vurdere et aktuelt markedsniveau.

Pensionshensættelserne opgøres som nutidsværdien af bedste skøn af de forventede betalingsstrømme i henhold til de pensionsaftaler, som selskabet har indgået. Opgørelsen er baseret på forudsætninger om en række variable heriblandt den fremtidige dødelighed og invaliditet, genkøb og omskrivning til fripolice.

Som bedste skøn for forudsætningerne vedrørende dødeligheden benyttes Finanstilsynets levetidsmodel og benchmark for levetidsforbedringer. Bedste skøn for de øvrige forudsætninger er fastlagt ud fra observationer i pensionskassen. Disse er anmeldt til Finanstilsynet i det tekniske grundlag.

Til opgørelse af værdien af pensionskassens hensættelser anvendes en rentekurve, som er fastlagt af EIOPA. Pensionskassen har ultimo 2016 ansøgt Finanstilsynet og fået tilladelse til brug af et tillæg til rentekurven – det såkaldte VA-tillæg. Brug af VA-tillægget er indregnet som et ændret skøn af hensættelserne, og det ændrede skøn har medført en lavere hensættelse på 126 mio.kr.

Administrationsratene i opgørelsen er fastsat som bedste skøn over de faktiske omkostninger, bestanden vil kunne administreres for.

Koncernregnskab

Koncernregnskabet omfatter virksomheder, hvor moderselskabet direkte eller indirekte ejer mere end 50 % samt virksomheder, hvor moderselskabet i øvrigt udøver en bestemmende indflydelse.

Koncernregnskabet fremtræder som en sammenlægning af pensionskassen og dattervirksomhedernes resultatopgørelser og balancer, efter der er foretaget eliminering af indtægter og udgifter vedrørende transaktioner mellem pensionskassen og dattervirksomhederne samt eliminering af mellemværender, renter og kapitalandele.

Koncernregnskabet omfatter de virksomheder, som fremgår af note 13.

Koncerninterne transaktioner

Til koncerninterne transaktioner regnes udlån til tilknyttede virksomheder, fælles administration og løbende mellemregning med dattervirksomheder. Et eventuelt kortfristet mellemværende mellem koncernens virksomheder udlignes løbende.

Tilknyttede ejendomsvirksomheders andel af omkostningerne er i henhold til administrationsaftale opgjort på omkostningsdækkende basis.

Udlån til tilknyttede virksomheder måles efter første indregning til dagsværdi. Forrentning af udlån finder sted på markedsvilkår.

Resultatopgørelsen og anden totalindkomst

Medlemsbidrag

Medlemsbidrag og engangsindskud fra pensionsordninger indregnes i resultatopgørelsen for den periode, de vedrører. Indtægten er fratrukket arbejdsmarkedsbidrag. Bidrag fra investeringskontrakter (unit link-ordninger) medtages direkte i balancen.

Investeringsafkast

Indtægter fra tilknyttede og associerede virksomheder indeholder andel af resultat efter skat samt eventuelle realiserede gevinster og tab ved salg i årets løb.

Indtægter af investeringsejendomme indeholder resultat ved drift af investeringsejendomme efter fradrag af udgift til ejendomsadministration. Regulering til dagsværdien af investeringsejendomme er indeholdt i posten kursregulering.

Renteindtægter og udbytter mv. indeholder renter af obligationer, andre værdipapirer, indlån og tilgodehavender. Endvidere indgår udbytte af kapitalandele bortset fra udbytte fra tilknyttede og associerede virksomheder.

Såvel realiserede som urealiserede kursgevinster og -tab medtages i resultatopgørelsen. Værdireguleringer samt gevinster og tab, der kan henføres til valutaforskelle ved omregning til danske kroner, indgår ligeledes under denne post.

Renteudgifter indeholder primært renteudgifter af gæld til kreditinstitutter og øvrige gældsforpligtelser.

Administrationsomkostninger

Administrationsomkostninger opdeles i administrationsomkostninger i forbindelse med investeringsvirksomhed og administrationsomkostninger, der vedrører pensionsvirksomhed. Omkostninger, som ikke umiddelbart kan henføres til en af disse kategorier, fordeles på baggrund af en vægtet vurdering.

Administrationsomkostninger i forbindelse med investeringsvirksomhed indeholder porteføljestyringsgebyrer til kapitalforvaltere, direkte handelsomkostninger, depotgebyrer samt egne omkostninger til administration af investeringsaktiver.

Handelsomkostninger ved køb/salg af værdipapirer udgiftsføres separat under investeringsomkostninger.

Administrationsomkostninger i forbindelse med pensionsvirksomhed omfatter løn og gager samt sociale omkostninger, pensioner samt andre administrationsomkostninger herunder andel årets af- og nedskrivninger på immaterielle og materielle aktiver mv.

Aktuel PAL og udskudt PAL

Posten pensionsafkastskat (PAL) indeholder både individuel og institut-PAL. Instituttets pensionsafkastskat beregnes som 15,3 pct. af det skattepligtige afkast, men efter fradrag af det individuelle PAL-grundlag. Det individuelle grundlag for pensionsafkastskat beregnes ud fra det afkast, der tilskrives kundernes depoter. Omkostninger i forbindelse med pensionskassens investeringsvirksomhed fragår i pensionsafkastskattegrundlaget og reducerer dermed den samlede pensionsafkastskat.

Koncernens ejendomsselskaber er under visse betingelser fritaget fra selskabsskat. Betingelserne er, at mindst 90 pct.

af selskabernes aktiver består af fast ejendom. Betingelserne har været opfyldt i regnskabsåret. Afkastet af ejendomsselskaberne indgår således i pensionskassens grundlag for beregning af PAL-skat.

Aktuelle PAL-skatteforpligtelser og tilgodehavende aktuel PAL-skat indregnes i balancen som beregnet PAL for året reguleret for PAL fra tidligere år. PAL-skatten afregnes senest den 31. maj i det efterfølgende år.

Pensionsydelse

Pensionsydelse omfatter årets udbetalte ydelser på pensionsordninger og genforsikringsdækning samt betalinger til gruppelevesordninger og ulykkesforsikringer. Pensionsydelse fra investeringskontrakter medtages direkte i balancen.

Ændring i pensionshensættelser

Posten omfatter årets ændringer i pensionshensættelserne.

Ændring i fortjenstmargen

Posten omfatter årets henlæggelse til eller forbrug af fortjenstmargen.

Ændringer i hensættelser for unit link-kontrakter

Ændringer i hensættelser for unit link-kontrakter omfatter årets ændring i unit link-hensættelser bortset fra bidrag og ydelser vedrørende investeringskontrakter.

Overført investeringsafkast

Den del af det samlede investeringsafkast der kan henføres til egenkapitalen i henhold til kontributionsbekendtgørelsen og de regler pensionskassen har anmeldt til Finanstilsynet.

Fordeling af resultat

Årets realiserede resultat fordeles i henhold til kontributionsbekendtgørelsen og pensionskassens anmeldelse til Finanstilsynet.

Egenkapitalen forrentes med pensionskassens afkast før skat og betaler derefter sin forholdsmæssige andel af PAL-skatten.

I pensionskassen er der tolv rentegrupper, én administrationsgruppe og fem risikogrupper. Der opgøres et realiseret resultat for hver kontributionsgruppe, som samlet udgør medlemmernes andel af det realiserede resultat.

Hvis en gruppes realiserede resultat (efter bonus) er negativt i et givent år, dækkes underskuddet først af gruppens kollektive bonuspotentialer, herefter af fortjenstmargenen, så af individuelle bonuspotentialer (kun for rentegrupper), og til sidst af egenkapitalen. Dækkes et tab af egenkapitalen, anmeldes det til Finanstilsynet, og beløbet indhentes i de efterfølgende regnskabsår.

Hvis en gruppes realiserede resultat (efter bonus) er positivt, indfries først udlæg fra egenkapitalen, herefter genopbygges individuelle bonuspotentialer (kun for rentegrupper), efterfølgende finansieres fortjenstmargen, og til sidst

overføres det resterende beløb til gruppens kollektive bonuspotentiale.

Anden totalindkomst

Anden totalindkomst præsenteres i forlængelse af resultatopgørelsen og indeholder poster, der efter gældende regler indregnes som anden totalindkomst.

Balancen

Immaterielle aktiver

Under posten "Immaterielle aktiver" indgår anskaffelser af software samt udviklingsomkostninger til medlemssystem.

På tidspunktet for første indregning måles immaterielle aktiver til kostpris. Kostprisen omfatter anskaffelsesprisen samt omkostninger direkte tilknyttet anskaffelsen, indtil det tidspunkt hvor aktivet er klar til at blive taget i brug. Efterfølgende måles aktiverne til kostpris med fradrag af akkumulerede afskrivninger. Der forventes ingen scrapværdi.

Afskrivninger foretages fra tidspunktet for færdiggørelsen lineært over 3 år.

Materielle aktiver

Under posten "Materielle aktiver" indgår driftsmidler.

Driftsmidler, der væsentligst vedrører indretning af lejede lokaler og anskaffelse af IT-udstyr og biler, måles på tidspunktet for første indregning til kostpris og efterfølgende til kostpris med fradrag af akkumulerede afskrivninger. Kostprisen omfatter anskaffelsesprisen samt omkostninger direkte tilknyttet anskaffelsen, indtil det tidspunkt hvor aktivet er klar til at blive taget i brug. Afskrivninger foretages lineært over aktivernes forventede brugstid. Der indregnes scrapværdi på enkelte aktivtyper.

De forventede brugstider er 3 år.

Værdiforringelse

Den regnskabsmæssige værdi af immaterielle og materielle aktiver vurderes årligt for indikationer på værdiforringelse, ud over det som udtrykkes ved afskrivning.

Foreligger der indikationer på værdiforringelse, foretages nedskrivningstest af hvert enkelt aktiv henholdsvis gruppe af aktiver. Der foretages nedskrivning til genindvindingsværdien, hvis denne er lavere end den regnskabsmæssige værdi.

Som genindvindingsværdi anvendes den højeste værdi af nettosalgspris og kapitalværdi. Kapitalværdien opgøres som nutidsværdien af de forventede nettopengestrømme fra anvendelsen af aktivet eller aktivgruppen og forventede nettopengestrømme ved salg af aktivet eller aktivgruppen efter endt brugstid.

Investeringsejendomme

Investeringsejendomme måles efter første indregning til dagsværdi. Dagsværdi beregnes med udgangspunkt i regnskabsbekendtgørelsens bilag 7. Ejendommenes

dagsværdi fremkommer på baggrund af ejendommens driftsafkast og et til ejendommen knyttet forrentningskrav (afkastprocent). Til understøttelse af dagsværdiopgørelsen er der indhentet eksterne mæglervurderinger.

Koncernens andele i interessentskaber, der ejer fast ejendom, indgår i regnskabet under regnskabsposterne investeringsejendomme som følge af pro-rata konsolidering.

Kapitalandele i tilknyttede virksomheder

Posten indeholder dattervirksomheder, hvor pensionskassen har bestemmende indflydelse. Det er som udgangspunkt tilfældet, når pensionskassen har mere en 50 pct. af stemmerettighederne. Det vurderes dog for den enkelte virksomhed, om pensionskassen har bestemmende indflydelse ud fra muligheden for at påvirke aktiviteter, ledelsesstruktur og andre væsentlige økonomiske dispositioner.

Kapitalandele i tilknyttede virksomheder er opgjort efter koncernens regnskabspraksis og måles til den forholdsmæssige andel af den regnskabsmæssige indre værdi med udgangspunkt i virksomhedens senest aflagte regnskab og tillæg af værdireguleringer, der fremkommer som følge af forskellige værdiansættelsesprincipper i DIP og dattervirksomhederne. DIP og koncernens resultat og egenkapital bliver dermed identiske.

Kapitalandele i tilknyttede virksomheder, der ikke ejes 100 pct. af pensionskassen, indarbejdes fuldt ud i koncernregnskabet. Minoritetsandelene vises herefter på separate linjer i hhv. resultatopgørelsen og under egenkapitalen.

Udlån til tilknyttede selskaber

Koncerninterne lån ydes i henhold til skriftlige aftaler og er på markedsvilkår.

Kapitalandele i associerede virksomheder

Posten indeholder virksomheder, hvor pensionskassen som udgangspunkt har mellem 20 og 50 pct. af stemmerettighederne, herunder fællesledede virksomheder. Det vurderes dog for den enkelte virksomhed, om pensionskassen har betydelig indflydelse ud fra muligheden for at påvirke aktiviteter, ledelsesstruktur og andre væsentlige økonomiske dispositioner.

Kapitalandele i associerede virksomheder måles til den forholdsmæssige andel af den regnskabsmæssige indre værdi med udgangspunkt i virksomhedens senest aflagte regnskab.

Kapitalandele og investeringsforeningsandele

Børsnoterede kapitalandele og investeringsforeningsandele måles til dagsværdi på balancedagen (noteret pris på et aktivt marked).

For private equity-investeringer og andre unoterede kapitalandele og investeringsforeningsandele fastlægges dagsværdien individuelt med udgangspunkt i foreliggende rapporter om investeringernes dagsværdier suppleret

med indhentede oplysninger om prisudviklingen siden den senest modtagne rapportering og frem til balancedagen. Hvor det ikke er muligt at indhente oplysning om prisudvikling, foretages skøn over dagsværdier på balancedagen ud fra supplerende oplysninger om sammenlignelige nøgletal, cash flow mv.

Obligationer

Obligationer måles til dagsværdi fastsat ud fra den pris, der vil blive modtaget ved salg eller den pris, der skal betales ved en normal transaktion mellem markedsdeltagere på balancedagen. Dagsværdien af udtrukne børsnoterede obligationer opgøres til nutidsværdien af obligationerne.

Hvis der ikke findes et aktivt marked, fastsættes dagsværdien på grundlag af værdiansættelsesteknikker, der har til formål at fastlægge den transaktionspris, som ville fremkomme mellem uafhængige parter.

Ændringer til dagsværdien indregnes løbende i resultatopgørelsen under kursreguleringer.

Indlån kreditinstitutter

Indlån i kreditinstitutter måles til amortiseret kostpris.

Afledte finansielle instrumenter

Afledte finansielle instrumenter måles til dagsværdi på balancedagen. Værdireguleringer indregnes i resultatopgørelsen under kursreguleringer.

Værdien af indgåede renteoptioner til afdækning af renterisikoen på dele af de pensionsmæssige hensættelser indregnes under andre finansielle investeringsaktiver.

Investeringsaktiver tilknyttet unit link-kontrakter

Værdien af unit link-kontrakter udgør unit link-kontrakternes forholdsmæssige andele af investeringsaktiverne.

Tilgodehavender

Tilgodehavender hos medlemmer, reguleringskonto, gruppeforsikring og tilknyttede virksomheder mv. måles efter første indregning til amortiseret kostpris med fradrag af nedskrivninger ved værdiforringelse.

Likvide beholdninger

Likvide beholdninger består af indlån i kreditinstitutter, der ikke er aftaleindskud. Likvide beholdninger måles til dagsværdi.

Periodeafgrænsningsposter (aktiver)

Periodeafgrænsningsposter omfatter tilgodehavende renter og optjent leje samt afholdte omkostninger, der vedrører efterfølgende regnskabsår. Periodeafgrænsningsposter måles til amortiseret kostpris.

Egenkapital

Sociale fond

I henhold til vedtægtens § 19 er der henlagt til en særlig reserve, hvis midler kan anvendes til at yde midlertidig økonomisk bistand til medlemmer og pensionister. Midlertidig økonomisk bistand ydes efter bestyrelsens

bestemmelse og i overensstemmelse med retningslinjer anmeldt til Finanstilsynet.

Egenkapitaludlodning

Udlodning fra egenkapitalen føres direkte på egenkapitalen under vedtægtsmæssige henlæggelser.

Pensionshensættelser

Pensionshensættelserne er opgjort af pensionskassens ansvarshavende aktuar på baggrund af det til Finanstilsynet anmeldte tekniske grundlag.

Opgørelsen anvender forudsætninger om en række variable, heriblandt den fremtidige dødelighed, invaliditet, genkøb og omskrivning til fripolice. Disse er fastsat som bedste skøn. Ved opgørelsen benyttes endvidere en diskonteringsrente med volatilitetsjustering, som er fastsat af EIOPA.

Pensionshensættelserne kan opdeles i garanterede ydelser inkl. risikomargen, individuelle bonuspotentialer og kollektivt bonuspotentiale.

De garanterede ydelser er beregnet som nutidsværdien af de aktuelt garanterede ydelser tillagt nutidsværdien af de forventede fremtidige udgifter til administration og med fradrag af nutidsværdien af de forventede fremtidige præmier.

Risikomargen er det beløb, som pensionskassen må forventes at skulle betale til en erhverver af pensionskassens bestand, for at denne vil påtage sig risikoen for, at omkostningerne ved at afvikle bestanden afviger fra den opgjorte værdi. Risikomargen regnes ved brug af Cost-of-Capital metoden defineret i Solvens II-reglerne. Individuelle bonuspotentialer er forskellen mellem de retrospektive hensættelser og de garanterede ydelser fratrukket den individuelle del af fortjenstmargen. Individuelle bonuspotentialer kan ikke være negative.

Det kollektive bonuspotentiale er den del af medlemmernes bonusret, der ikke er indeholdt i de retrospektive hensættelser. Hvis de individuelle bonuspotentialer er 0, vil eventuelt fortjenstmargen, der ikke er indeholdt i individuelle bonuspotentialer, blive fratrukket det kollektive bonuspotentiale.

Fortjenstmargen på livsforsikringer og investeringskontrakter

Fortjenstmargen er nutidsværdien af pensionskassens endnu ikke indtjente fortjeneste på kontrakterne, som forventes indregnet i resultatopgørelsen, i takt med at der ydes forsikringsdækning og eventuelle andre ydelser under kontrakterne.

Opsparingsafdelingen

Opsparingsafdelingen er en lukket afdeling med to medlemmer. Opgørelsen af opsparingsafdelingen foretages ved på hvert enkelt medlem at forrente medlemmets indestående med DIP's depotrente før pensionsafkastskat.

Unit link-kontrakter

Opgørelsen af unit link-kontrakter foretages for hvert enkelt medlem som værdien af medlemmets aktiver. Medlemmets indestående forrentes med DIP's faktiske afkast efter pensionsafkastskat og er således ikke tegnet med garanti baseret på en minimumsforrentning.

Ændringer i hensættelser for unit link-kontrakter omfatter årets ændring i unit link-hensættelser bortset fra bidrag og ydelser, der føres direkte på balancen.

Gæld

Prioritetsgæld og gæld i forbindelse med repoforretninger måles til dagsværdi. Lovpligtige vedligeholdelsesforpligtigelser omfatter forpligtigelser i henhold til lejelovens bestemmelser. Lovpligtige vedligeholdelsesforpligtigelser indregnes, når selskabet som følge af en tidligere begivenhed har en retlig eller faktisk forpligtigelse, og det er sandsynligt, at indfrielse af forpligtigelsen vil medføre et forbrug af pensionskassens økonomiske ressourcer. Måles til amortiseret kostpris svarende til nominel værdi.

Handelsafvikling måles til dagsværdi og består af skyldige omkostninger og gæld vedrørende handelsafvikling, der omfatter provenuet fra uafviklede køb af finansielle instrumenter samt indløsninger før eller på balancedagen, hvor betalingen først sker efter balancedagen. Andre gældsposter måles til amortiseret kostpris.

Periodeafgrænsningsposter (passiver)

Periodeafgrænsningsposter omfatter modtagne indtægter, der vedrører efterfølgende regnskabsår. Periodeafgrænsningsposter måles til amortiseret kostpris.

Eventualaktiver

Der oplyses om arten af væsentlige eventualaktiver, som vil kunne tilgå pensionskassen i økonomiske fordele.

Eventualforpligtelser

Der oplyses om eventualforpligtelser og andre forpligtende aftaler, som kan, men sandsynligvis ikke vil kræve et træk på koncernens ressourcer. Endvidere oplyses om aktuelle forpligtelser, der ikke er indregnet, idet det ikke er sandsynligt, at forpligtelsen vil medføre træk på koncernens ressourcer.

Hoved- og nøgletal

Hoved- og nøgletal er opstillet i overensstemmelse med Finanstilsynets bekendtgørelse om finansielle rapporter for forsikringsselskaber og tværgående pensionskasser. Der henvises til afsnit om forklarende tekst til nøgletal.

Forklarende tekst til nøgletal

Afkastnøgletal (N1 – N3)

Afkastnøgletallene viser pensionskassens afkast på investeringerne af aktiverne efter afholdelse af investeringsomkostninger og giver derfor et mål for det investeringsafkast, der er til rådighed for medlemmerne og egenkapitalen.

Afkastnøgletallene er beregnet som pengevægtet afkast, som udtrykker den faktiske forrentning (relative værditilvækst), som er opnået i perioden, inklusive afkastet på nettoindbetalingerne i perioden. Det pengevægtede afkast beregnes som det opnåede afkast i kroner over perioden i forhold til den gennemsnitligt investerede kapital, hvor der tages hensyn til den tidsmæssige placering af ind- og udbetalinger i perioden.

Afkastpct. relateret til gennemsnitsrenteprodukter (N1)

Viser afkastet før pensionsafkastskat i forhold til den gennemsnitligt forsikringsmæssige hensættelser for gennemsnitsrenteprodukter.

Afkastpct. relateret til markedsrenteprodukter (N2)

Viser afkastet før pensionsafkastskat i forhold til den gennemsnitligt forsikringsmæssige hensættelser for markedsrenteprodukter.

Risiko på afkast til markedsrenteprodukter (N3)

Nøgletallet viser den risiko, investeringerne i markedsrentemiljøet har været eksponeret overfor. Nøgletallet opgjort som standardafvigelsen over det månedlige afkast til markedsrenteprodukter over de seneste 36 måneder.

Omkostnings- og resultatnøgletal (N4 – N5)

Omkostningsnøgletallene (N4 – N5) viser pensionskassens afholdte omkostninger til administration.

Omkostningsprocent af hensættelser (N4)

Viser omkostningerne målt i forhold til summen af de forsikringsmæssige hensættelser. Herved vises, hvor meget pensionskassens forrentningsevne ville blive nedsat, hvis afkastet var den eneste kilde til omkostningsdækning.

Omkostninger pr. medlem (N5)

Viser de pensionsmæssige driftsomkostninger fordelt på antallet af medlemmer. Herved vises det bidrag til omkostninger, som hver medlem ville betale, hvis omkostningerne blev fordelt ligeligt blandt dem.

Forrentningsnøgletal (N6)

Forrentningsnøgletallene vedrører den forrentning (afkast i forhold til kapitalandel), som pensionskassens medlemmer og kapitalindskydere - herunder egenkapitalen - har opnået. Forrentningsnøgletallene er - som afkastnøgletallene - beregnet som pengevægtede afkast.

Egenkapitalforrentning efter skat (N6)

Viser årets resultat efter skat i forhold til den gennemsnitlige egenkapital.

Solvensnøgletal (N8)

Solvensnøgletal har til formål at belyse pensionskassens kapitalstyrke i forhold til at modstå tab som følge af en ugunstig udvikling på de finansielle markeder samt kapitalstruktur.

Solvensdækning (N8)

Udtrykker basiskapitalens størrelse i forhold til solvenskapitalkravet.

Ordliste

Aktuar

er en forsikringsmatematiker. Pensionskassens ansvarshavende aktuar er ansvarlig for opgørelsen af de pensionsmæssige hensættelser over for Finanstilsynet.

Akkumuleret værdiregulering

Er forskellen mellem pensionshensættelser i alt og retrospektive hensættelser efter kollektivt bonuspotentiale er fratrukket.

Associerede virksomheder

er virksomheder, hvori pensionskassen ejer mellem 20 pct. og 50 pct. af selskabskapitalen, men ikke har bestemmende indflydelse samt fællesledede virksomheder.

Basiskapital

består af pensionskassens egenkapital. Basiskapitalen skal som minimum være af samme størrelse som pensionskassens solvenskapitalkrav, jf. nedenfor.

Bonus

er et beløb, hvormed pensionskassen forøger medlemmernes pension ud over det anmeldte grundlag.

Dagsværdi

er et udtryk for et aktivs forventede salgspris på en given dato. Typisk børskursværdi.

Depotrente

er den samlede forrentning (grundlagsrente og bonus) af medlemmernes opsparing. Depotrenten fastsættes en gang årligt efter årets afslutning og anvendes til fremregning af pensionerne.

Eliminering

er tilbageførsel af interne transaktioner og udligning af interne tilgodehavender, gældsposter og aktiebesiddelser mellem koncernselskaber i forbindelse med udarbejdelse af et koncernregnskab.

Eventualaktiver

er et muligt aktiv, der hidrører fra tidligere begivenheder, hvis eksistens kun kan bekræftes ved, at der indtræffer en eller flere usikre begivenheder, som ikke er under virksomhedens fulde kontrol.

Eventualforpligtelser

er forpligtelser, hvor forpligtelsens størrelse ikke kan måles med tilstrækkelig pålidelighed, og det er tvivlsomt, om forpligtelsen vil medføre fremtidig betaling.

Fortjenstmargen

er en komponent i værdien af en forsikrings- eller investeringskontrakt, der repræsenterer nutidsværdien af virksomhedens endnu ikke indtjente fortjeneste på kontrakten, og som forventes indregnet i resultatopgørelsen, i takt med at virksomheden yder forsikringsdækning og eventuelle andre ydelser under kontrakten.

Garanterede ydelser

er nutidsværdien af de ydelser, der er beregnet på baggrund af en forsikringstagers grundlagspension (garanteret eller betinget) eller en part i en investeringskontrakt samt nutidsværdien af de forventede fremtidige udgifter til administration af kontrakten med fradrag af nutidsværdien af de aftalte fremtidige præmier. Garanterede ydelser opgøres under hensyn til forsikringstagerens eller kontraktpartens udnyttelse af optioner som tilbagekøb eller præmieophør.

Grundlagsrente

er den rente, som indgår i det tekniske grundlag, og som pensionerne beregnes ud fra. Finanstilsynet fastsætter den maksimale grundlagsrente, der må anvendes.

Grundkapital

er den del af egenkapitalen, der primært anvendes til dækning af det lovpligtige solvensmargenkrav.

Hensættelser

er forpligtelser påtaget enten i regnskabsåret eller tidligere år, hvor forpligtelsens størrelse eller betalingstidspunktet endnu ikke er kendt.

Individuelle bonuspotentiale

er den del af værdien af forsikringstagernes bonusret, der er indeholdt i de retrospektive hensættelser.

Indre værdi

er den kursværdi, der svarer til forholdet mellem et selskabs egenkapital og den ansvarlige selskabskapital.

Investeringsaktiver

er pensionskassens investeringer i ejendomme, obligationer og værdipapirer.

Kapitalandele

er andele af selskabskapitaler, fx aktier og anparter.

Kapitalinteresser

er kapitalandele i tilknyttede og associerede virksomheder.

Kollektivt bonuspotentiale

er midler, der er afsat til bonus, men som endnu ikke er fordelt til de enkelte medlemmer.

Koncernregnskab

er et fælles regnskab, der viser pensionskassen og datter-virksomhedernes samlede aktiviteter.

Konsolidering

er en sammenlægning af pensionskassen og datter-virksomhedernes regnskaber med udligning (eliminering) af interne mellemværender mv.

Pensionsmæssige hensættelser

er aktuarens samlede opgørelse af pensionskassens forpligtelser over for medlemmerne.

Pensionsafkastskat – individuel PAL

er en skat af forrentning af medlemmernes depoter og særlige bonushensættelser. Individuel PAL er fradragsberettiget i pensionskassens institut PAL.

Pensionsafkastskat – institut PAL

er en skat på pensionskassens afkast af afgiftspligtige aktiver.

Registrerede aktiver

er aktiver, som ved særskilt registrering er udskilt til dækning af pensionskassens forpligtelser over for medlemmerne.

Reporretning

er udlån af obligationer til fordel for et lån, hvor rente og termin aftales på indgåelsestidspunktet.

Retrospektiv hensættelse

er indbetalte medlemsbidrag med fradrag af udbetalte ydelser, betaling af omkostninger, regulering for risiko og med tillæg af tilskrevet rente mv.

Risikomargen

er det beløb, som virksomheden forventeligt skal betale en anden forsikringsvirksomhed for at denne vil overtage risikoen for, at omkostningerne ved at afvikle virksomhedens bestand af pensions-hensættelser afviger fra den opgjorte nutidsværdi af de forventede betalingsstrømme.

Risikooverskud

er det overskud, som fremkommer ved, at der i årets løb konstateres færre pensionstilfælde end forudsat i det tekniske grundlag.

Sikkerhedsstillelser

kan fx bestå i en bankgaranti eller pantsætning af et aktiv. Sikkerhedsstillelser skal anføres i en note til regnskabet til oplysning for blandt andre eventuelle kreditgivere.

Solvenskapitalkrav

er et minimumskrav til pensionskassens basiskapital og beregnes med udgangspunkt i standardformlen.

Skyggekonto

i det omfang det realiserede resultat ikke giver plads til en forrentning af egenkapitalen, kan den manglende forrentning fremføres og forlods udlignes af positive realiserede resultater i kommende år. Den manglende forrentning af egenkapitalen benævnes skyggekonto.

Teknisk resultat

angiver summen af indtægter og udgifter vedrørende pensionsvirksomhed med tillæg af en beregnet forrentning af de gennemsnitlige pensionsmæssige hensættelser (fastsættes ud fra en forholdsmæssig fordeling af årets investeringsafkast på henholdsvis egenkapital og pensionsmæssige hensættelser).

Tilknyttede virksomheder

er virksomheder, hvori pensionskassen har bestemmende indflydelse.

Markedsrenteprodukter

er et produkt, hvor indbetalinger til pensionen forrentes med det afkast, der til enhver tid kan opnås ved investeringer på de finansielle markeder.

Unoteret aktie

er en aktie, som ikke er genstand for notering på en fondsbørs.

Værdiregulering

er et udtryk for op- eller nedskrivning af et aktivs værdi ved anvendelse af de beskrevne værdiansættelsesprincipper.

ÅOK

står for årlige omkostninger i kroner. I opgørelsen af ÅOK indgår både direkte og indirekte omkostninger opgjort efter branchestandarden.

ÅOP

står for årlige omkostninger i procent. ÅOP måles som ÅOK i procent af medlemmernes depoter.